Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советеи орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 116 (4555). | ШИНАРДИ, 28 сентябрь, 1971 шу. | Мах 2 кеп. | Газет арадувл 1923 шера денз

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

БЕЗАМЕИ ВІАШИ ДУВЦАР КХЕТАДЕШИ

КАРАДЖОРДЖЕВО, 25 сентябрь. (ТАСС спец корр). Селхан Караджорджевана юххе тІеххьара къамаьл хилар КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежневнен СФРЮ Президента, СКЮ Председатела И. Броз Титонеи юкъе.

Безамеи вІаши дувцар кхетадеши къамаьл даьча йийцар экономически гІулакхий хьакъехьара СССР-ви СФРЮ-неи юкъера вІаши леладу гІулакхаш дІахо а дегІадоладара хьадда йола мероприятеш, хІаьта иштта вІаши хьаштдола дунен халкъашта юкъера актуальни лешаш а. Къамаьл деча юкъе дакъа лоацаш хилар шинна а мехка партийнии паччахьалкхеи деятелаш.

СФРЮ Президента, СКЮ Председатела И. Броз Титос КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева сийна сарахь шу оттадир.

Шу оттадаьча Л. И. Брежневеи И. Броз Титоси къамаьлаш дир.

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС спец. корр.). СФРЮ Президента, СКЮ Председатела И. Броз Титос хьийха доттагІлен официальни йоацача визитагІа Югославе ваха вола КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев тахан Югославера дІавахар.

Цунца цхьана дІавахар КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, КПСС ЦК отдела заведующи К. В. Русаков, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Н. Н. Родионов.

Аэродроме бодача новкъа вολаш новкъост Л. И. Брежневга моаршал хеттар Белграде бахача наха.

СССР-еи СФРЮ-и паччахьалкхен байракхаш теркача «Белград» аэродроме Л. И. Брежнев накъавоаккхаш вар СФРЮ Президент, СКЮ Председатель Иосип Броз Тито, СКЮ Президиума членаш Э. Кардель, М. Тодорович, К. Цвенковский, Н. Диздаревич, С. Доланц, К. Глигоров, Союзни исполнительни веча председатель Д. Биедич, СФРЮ Президиума член, СКЮ конференце массазарча даькъа член В. Мичунович, кхыча мехкашцарча гІулакхий союзни секретарь М. Тепавац, СКЮ Президиума членаш, союзни исполнительни веча членаш. Югославе партийни, паччахьалкхен, общественни деятелаш.

Л. И. Брежнев накъавоаккхаш хиннарашта юкъе вар СССР СФРЮ-ра посол В. И. Степаков, советски посольства сотрудникаш.

Аэродроме сийлен ха оттадаьдар, СССР-еи СФРЮ-и Паччахьалкхен гимнаш лекхар.

Новкъостий Л. И. Брежневи И. Броз Титои дІатІаболх микрофона.

НОВКЪОСТА И. БРОЗ ТИТО ДАЬ КЪАМАЬЛ

Сийдеш вола новкъост Брежнев!

Деза хьашний!

Вай къаста ха хьатІакхаьчай. Геттара кІезига ха яьккхар оаш укхаза, цхьабакъда чІоагГІа чулоацам болаши вай юкъерча гІулакхий а арахьерча политика проблемай а ерригача комплексага бокъонца хьажарга дилача мукъа ха йоацаш яр из. Сона хет, шун визит а вай дань къамаьлаш а вай шин мехка юкъера доттагІали новкъосташха вІаши гІулакхаш леладелгеи дІахо а дегІадоаладара боккха лоархІам болаш хургда аьнна.

Вай дань къамаьлаш геттара хаьда дар, къаьстта вІаши леладеча гІулакхий даькъера дараш. Вай боккха болх бир, хІаьта беш а вІаши дувца кхетадарен доттагІлени уйланца а бир из. Дуккхача шерашка Іайна хинна дуккха дешаш къоаетадир вай. Воашта юкъе латтача гІулакхий хьакъехьа шинна а мехка зе даргдола элементаш юкъе йохкийтаргйоацаш чІоагІо а яь дІахо а вІаши гІулакхаш леладара наькъаш белгалдаьхар вай.

Вай тІайийцача документаш тІа ба вай яьча переговорий чулоацам, хьаштдале кхы дукхагІа а. ДикагІдола, доттагІлен гІулакхаш дегІадоалалечара меттал деррига дунен тІа машара низаш котдоахача вай лоаца дакъа кхы а доккхагІа дуккха хІамаш де дезаш хилар кхетадарга дилача уйла цаІ я вай.

Новкъост Брежнев, Хьа бІаргадов йиш хилар тха халкъаша Советски Союза халкъаш мишта лоархІ. ДІахайта Советски Союза халкъашка тха халкъий шоацца-ра уйла мишта, хІаьта хІама хьакхоллача балха эша хьалаш хьахилийтара уж чІоагІде, машар лорабе гІерташ хилар а.

Шун халкъо а, Іа а, новкъост Брежнев, шоай сийлахь-боккха мохк дегІабоалабеш дІахо къахьегача а хІаьта иштта дерригача дунен тІа машар лорабара оаш къахьегача а доккхий толамаш дахар лов тхона.

Маьрша гІолда шо! Дег чура тха моаршал да Советски Союза халкъашка!

Цул тІехьагІа къамаьл дир Л. И. Брежнева.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Сий деш вола новкъост Тито! Деза югославски доттагІий!

Тха визит чаккхйоалаш латт. Со визза тІехьа ва новкъоста Титос аьннача—переговораш эшаш яр, уж толамца чакх а яьлар. Вай дика а пайдане а болх бир. Дуккха лоархІаме дешаш дийцад. Вай партешти мехкаштен юкъера доттагІал а вІаши леладу гІулакхаш а дІахо чІоагІдара наькъаш белгалдаьхад. Переговораш еш хинна атмосфера хадданза новкъосташхен конструктивнии яр.

Вай хІанзза кулгаш яздаьча цхьана оттадаьча итогови документа тІа юха а чІоагІйир советско-югославски гІулакхий чІоагІа лард йола принципаш. Цунца цхьана къоастаяьй дерригача доакъошка советско-югославски вІаши леладу гІулакхаш эргадаьха тоадара реальни перспективаш.

Белградера дІалолхаш, оаха тхоашца дІахьу гхоашта даьча хьоашалахь, вІашагІдеттадалар, новкъостаца Титоца, кхыча, югославски кулгалхошца, шун мехка къахьегамхошца даьча къамаьлех йола йицлургйоаца дика уйлаш. Югославе массехк ди доаккхаш тха йиш хилар шун столица Белград цІаькха а бІаргайов, укх тІеххьарча пхе шера кхы а хозагІа хинний из, дегІаенай, нах бахача кердача районашцеи магистралешцеи хозъенай.

Мукъаба сона, новкъост Тито, безаме тІаэцарах а, хьоашал дарах а, тхоашца дика уйлаш хиларах хьона а берригача новкъосташта а цІаькха а баркал ала. Мукъаба сона Югославе халкъашта, хьона хьайна машари социализми бахьан лоаттабеча къовсаме керда толамаш дахар ловш ловца бакхха.

Іадика хийла юха вІашагІкхеталца!

Новкъосташа И. Броз Титоси Л. И. Брежневеи даьча къамаьлашка чІоагІа ла а дийгІар, тІоараш деттаж тІа а ийцар.

КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРЬ НОВКЪОСТ Л. И. БРЕЖНЕВ ЮГОСЛАВЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ФЕДЕРАТИВНИ РЕСПУБЛИКЕ ВАХА ХИЛАРАХ ЙОЛА

КОММЮНИКЕ

Югославе Социалистически Федеративни Республика Президента, Югославе коммунистий Союза Председатель Иосип Броз Титос хьийха Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев 1971 шера 22 сентябре денз 25 сентябре кхаччалца доттагІлен официальни йоацача визитагІа ваха Югославе хилар. Нов. Л. И. Брежневца цхьана Югославе бахар КПСС ЦК секретарь нов. К. Ф. Катушев, КПСС ЦК член, КПСС ЦК отдела заведующи нов. К. В. Русаков, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель нов. Н. Н. Родионов.

Новкъосташта Л. И. Брежневнен И. Броз Титонеи юкъе доттагІлен уйла йолаш, новкъосташха къайле йоацаш вІаши дувцар кхетадеш къамаьлаш хилар; дакъа лоацаш ераш а болаш:

советски оагІонгахьара — КПСС ЦК секретарь нов. К. Ф. Катушев, КПСС ЦК член, КПСС ЦК отдела заведующи нов. К. В. Русаков, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель нов. Н. Н. Родионов, КПСС ЦК член, Советски Союза СФРЮ-ра посол нов. В. И. Степаков, КПСС Центральни ревизионни комиссе член нов. А. М. Александров;

югославски оагІонгахьара — Федераце Совета член, СКЮ Президиума Исполнительни бюро член нов. Э. Кардель, Союзни исполнительни веча председатель нов. Д. Биедич, СФРЮ Президиума член, СКЮ Президиума исполнительни бюро член нов. К. Глигоров, СКЮ Президиума исполнительни бюро член нов. Доланц, СФРЮ Президиума член нов. В. Мичунович, СКЮ Президиума союзни секретарь нов. М. Тепавац, СФРЮ СССР-ера посол нов. М. Пешич.

Къамаьлаш деча хана оагІонаша вІаши довзийтар СССР-еи СФРЮ-и коммунизми социализми хьалъелга мишта лел. Советско-югославски гІулакхий хьакъехьара, шинна а мехка юкъера вІаши леладу политически экономически гІулакхаш кІоаргдалара, КПСС-ан СКЮ-неи юкъерча бувзамий дуккха дешаш дийцар. ВІаши хьаштдолча дунен халкъашта юкъерча цхьайолча актуальни проблемай хьакъехьа вІаши дагабаьлар.

КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост. Л. И. Брежневи цунца баха нахи Земунерча электорини оборудоване заводе хилар, цехашка хьежар, болхлошца, техникашца, инженерашца къамаьлаш дир, предприяте администрацеи активацеи вІашагІкхийтта хилар. Заводе хилар митинг, цига КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева къамаьл дир, гулбеннараша безаме тІа а эцаш.

Новкъоста Л. И. Брежнева дег чура баркал аьлар новкъоста И. Броз Титонеи кхыча югославски новкъосташтеи хьоашал дарах а ше безаме тІаэцарах а.

Визит йолча хана вІаши дагабовлар пайдане хургхилара, КПСС-ан СКЮ-неи юкъера, шин мехка юкъера доттагІала отношенеши вІаши леладу гІулакхаши толамца дегІадоагІаргхилара цхьа уйла йолаш да советскии югославскии оагІонаш.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева визитагІа Советски Союзе хьийхар СФРЮ Президент, СКЮ Председатель новкъост Иосип Броз Тито. Хьехар раьза хинна тІайийцар. Визита ха тІехьагІа къоастаергья.

КПСС ЦК Генеральни секретарь навкъост Л. И. Брежнев цига волча хана тІайийцар советско-югославски заявлени, из къаьстта араяьккха я.

СОВЕТСКО-ЮГОСЛАВСКИ ЗАЯВЛЕНИ

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретара Л. И. Брежневеи Югославе Социалистически Федеративни Республика Президента, Югославе коммунистий Союза Председатела Иосип Броз Титоси Белграде 1971 шера 22 сентябре денз 25 сентябре кхаччалца чІоагГІа дагабоалача хана белгалдаьккхар социализми коммунизми хьалъяра, машар, дунен халкъашта юкъера кхерамзле Іалашъяра леладена гІулакхий, хІаьта иштта деррига халкъаш кортамукъеи шоай лоІамеи хилийтара тІехьа, общественни прогресси социализми бахьан къовсам чІоагІагІа лоаттабара хьаштий духьа советско-югославски отношенеш дІахо дегІайоалаяра а, Советски Союза Коммунистически партеи Югославе коммунистий Союзои, Советски Социалистически Республика Союзои Югославе Социалистически Федеративни Республикаи вІаши леладу гІулакхаш кІоаргдара а эша дика лард йолаш хилар.

1

СССР-ои СФРЮ-ои вІаши леладу гІулакхаш латт цар исторически кхелаш тарга хилара, социальни строй лардаш цхьатарра хилара, дуккха дунен халкъашта юкъера проблемаш кхетаяра гІулакхаш вІаши тара хилара, социалистически интернационализма принципашта мутІахьа хилара, машара, ший лоІаме хилара, дунен халкъашта юкъе лела гІулакхаш цхьатарра бокъо йолаш хилара тІехьарча юкъарча къовсама, империализмана духьала лоаттабеча къовсама тІехьа хилара кІийлен гІа.

Цо хьахулийт вай халкъаша, партеша, паччахьалкхенаша вІаши беркате гІулакхаш леладара эша, вІаши леладу гІулакхаш хьахулаш дола дешаш, мелла йоалхане уж дале а, конструктивно къоастадара эша дика хьалаш.

Социалистически общество хьалъяра тІехьа къовсам лоаттабеча шоай халкъаштеи болхлой классаи керте латтача коммунистически болхлойи партей политика таханара а тІехьа тІайоагІача ханара а хувцалуш йоаца лард хІара мехка башхалошка хьежжа творчески юкъебоалабеши дегІабоалабеши бола Маркса—Энгельса—Ленина хьехам мара хила йиш йоацаш лерхІ КПСС-и СКЮ-и Къаьст къаьстача мехкий опыти спецификеи хьахьокхаш йола социализм хьалъяра методаш цу мехкий халкъийи болхлой классеи гІулакх да, цаІ вокхана духьал лоаттаде йиш а яц.

Тайп-тайпарча оагІорахьара советско-югославски гІулакхаш дегІаахар латт 1955 шерарча Белградски деклараце тІа, 1956 шерарча Московски заявлене тІеи деклараце тІеи, 1965 шерарча цхьана яьча советско-югославски заявлене тІа оттаьча принципаш тІа.

(Йистедоалор 4-ча оагІо тІа).

ЦХЬАН ЯЬЧА СОВЕТСКО-ЮГОСЛАВСКИ ЗАЯВЛЕНЕНА КУЛГАШ ЯЗДАР

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС СПЕЦ. КОРР.) Тахан СФРЮ Президента официальни резиденце — КІайча дворецe КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежневеи СФРЮ Президента, СКЮ Председатела И. Броз Титоси торжественни хьале кулгаш яздир цхьана яьча советско-югославски заявленена.

Кулгаш яздеча тІахилар переговораш еча юкъе хинна советскии югославскии официальни нах, СКЮ Президиума исполнительни бюро членаш Югославе кхыбола партийни, паччахьалкхен, общественни деятелаш.

НОВКЪОСТ Л. И. БРЕЖНЕВ БУДАПЕШТЕ КХАЧАР

БУДАПЕШТ, 25 сентябрь. (ТАСС спец. корр.). Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитето хьийха лоацproperча ханарча визитагІа тахан Венгерски Халкъа Республика столице кхаьчав Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь Л. И. Брежнев.

Цунца цхьана цига кхаьчаб КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, КПСС ЦК член, КПСС ЦК отдела заведующи, нов. К. В. Русаков, КПСС ЦК член СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Н. Н. Родионов, кхыбола официальни нах.

Аэродроме нов. Л. И. Брежневна накъабаьхкар ВСРП Центральни Комитета Хьалхара секретарь Я. Кадар, ВСРП ЦК Политбюро членаш, ВСРП ЦК секретараш Б. Бискуи, З. Комочини, ВСРП ЦК член, ВНР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр А. Бенкеи ВНР машенпаькъийи бувзамеи министр Д. Чанади, ВСРП ЦК член, ВНР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра хьалхара заместитель Ф. Пуя, кхыбола венгерски новкъостий.

Накъабаьхкарашта юкъе вар СССР ВНР-ера посол В. Я. Павлов.

Коммунистически къахьегама ударник яха цІи лелаю Расламбеков Владимир Максимович Грознерча «Электроприбор» заводa сборщик ва. Электрографически машенаш гулъяра норма даим тІеххкоачашъю цо. «Приборостроене отличник» яха сийлен цІи еннай нов. Расламбековна балха тІа дика толамаш дахарах.

СУРТА ТІА: сборщик В. Расламбеков.

И. Плиева сурт.

РЕМОНТЪЕРИЙ ТОЛАМАШ

«Октябрьнефть» НГДУ эксплуатационникашта юкъе нийслагІча пятилетка хьалхарча шера доккхий толамаш дахарца белгалбаьннаб. Новиков Николай Сергеевич керте латтача лаьттан кІалхарча скважинашта ремонт еча бригада къахьегамхой. Ер шу доладелча денз яьча ремонтех 98,2 процент ханал хьалха яьй.

Балха юкъе шерра механизаци а кхухьаш къахьегаро торо хилийтай ремонтникашка къахьегама овсарле дикка лакхъе. Укх шера цхьа бутт бисабац цар шоай декхараш 120—130 процент кхоачаш ца деш.

Сийлахь-боккхача Октябра 54 шу дизара яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаеча оператора нов. Лабзина смена. Юкъера лаьрхІача нормаш 140 процент кхоачашъю цу коллективо. Цул дукха тІехьайисац нов. Абуталипов керте латта операторий смена а. Шоай дийнахьара декхараш 137 процентал кІезигагІа цар кхоачашдаь нагахьа ди дац укх шера.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТА КОТАЛО

НийслагІча пятилетка хьалхарча шера хьинар айденна къахьийгача Нохч-ГІалгІайчен промышленни предприятей коллективаша Іалашдаьд лакхача темпашца промышленни продукци арахецилга, хІаьта къахьегама овсарле дикка лакхъяьй.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш Сийлахь-боккхача Октябра 54 шу дузача денна сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаяьча промышленноста болхлоша ханал хьалха, 27-ча сентябре, кхоачашъяьй продукцена реализаци ярен керттера изделеш арахецарен нийс бетта план.

Ер бутт чакхбалалехьа мехкдаьттен гази йоахача управленей, заводий, фабрикай коллективаша нийс бетта планал совгІа арахецаргья 12 миллион сома мальха гаргга товарни продукци.

Укх шера нийс бетта арахийца товарни продукци соахк цу юкъахийцачул 9 процент дукхагІа я, из хул укх шера планагІа лаьрхІачул а лакхагІа, ТІакхийтта продукци ерригa хІана яц аьнна, къахьегама овсарле лакхъялара чотах кхийттай.

ДІадахача шера нийс бетта даькхачул дикка дукхагІа даькхад укх шера цу юкъа мехкдаьтта, газ, мехкдаьттаи мехкдаьттахимически продукташ, электроэнерги, электроподстанцеш, силови шкафаш, электрографически машенаш, сборни аьшкбетона конструкцеши оатхалаши, мебель, дулх, колбачно - ветчинни изделеш, мерзача шурий продукци, кІоддаш, культурно-бытови гІулакхаштеи бахача нахаи эша товараш.

Социалистически яхье хьалха латт «Октябрьнефть», «Сунжанефть», «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоахача управленей, Грозненски химически комбината, Производственно - товарни контора, Производственно - энергетически контора, «Нефтехимзапчасть» завода, «Нефтегазопромавтоматика» СПКБ опытни завода, Опытно - экспериментальни завода, № 3 йолча маькх еча завода, Веденски, Шалински, Грозненски лесхозий коллективаш.

Кердача хьалашка болх беча предприятей коллективаша тІагІертта къовсам лоаттабу технически прогресс яра, керда технологи производствана юкъеяхьара, халача производственни процессашта автоматизации механизации яра.

Экономически стимулировани елга чІоагІдарах, машенехи оборудованехи дикагІа пайда эцарах, керда техникеи НОТ-а планаши производствана юкъекхахьарах изобретательскии рационализаторскии болх тоабарах укх шера нийс бетта къахьегама овсарле 9 процент лакхъеннай соахк цу юкъа хиннaчул.

Республика промышленни предприятей болхлоша, инженерно-технически болхлоша нийслагІча пятилетка хьалхарча шера план толамца кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра дезача цІейна сийленца накъабахара лакхара социалистически декхараш тІа а ийца керда резерваш техк.

ДОАКЪАР ІАЛАШДУ

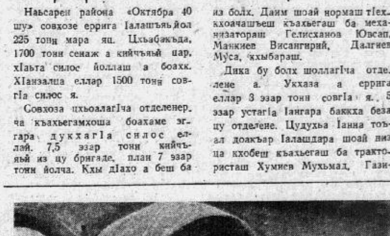
Наьсарен района «Октябра 40 шу» совхозе ерригa Іалашъяь йол 225 тонн мара яц. Цхьабакъда, 1700 тонн сенаж а кийчъяьй цар, хІаьта силос йоллаш а боахк. ХІанзалца еллар 1500 тонн совгІа силос я.

Совхоза цхьоалагІча отделенерча къахьегамхоша боахаме эггара дукхагІа силос еллай. 7,5 эзар тонн кийчъяьй из цу бригаде, план 7 эзар тонн йолча. Кхы дІахо а беш ба из болх. Даим шоай нормаш тІеххоачашъеш къахьегаш ба механизатораш Гелисханов Ювсап, Манкиев Висангирий, Далгиев Муса, кхыбараш.

Дика бу болх шоллагІча отделене а. Укхаза а ерригa еллар 8 эзар тонн совгІа я, 5 эзар устагІа Іангара баккха беза цу отделене. Цудухьа Іанна тоъал доакъар Іалашдара шоай низ ца кхобеш къахьегаш ба трактористаш Хумиев Мухьмад, Газиков Саварбик, Измайлов Валерий.

Халахете а, кІезиг-дукха кхоачамбоацараш а да укхаза. Шикхо кІира гаргга ха я укхаза 5—6 гектар хиллал долча лаьтта хьекха йол хьал ца эцаш улла. ДогІо гІоадаеш, маьлхо йокъаеш улл из. Хьабеелла хьоккхайича тхьамка санна Іойода из юкъера гІажмаж мара ца юсаш. Йисар мукъагІа вІашкатоха мегаргьяр из.

Б. ГАСАРОВ.

№ 2 йолча шурийн баьцадаарийн Грозненски совхоза шурийтоварни ферме бархІ шера школа чакхъяьккхачул тІехьагІа балха ера Шабазова Айзан.

Дукха ха ялалехьа машенаща доахан детта мастер хинна дІаэттар йоІ. Цун группе ба беттаи бола 25 етт. ДІабахача бархІ бетта хІара ІаттагІара цо яьккхар 1400 килограмм шура. ХІаьта 25-ча сентябре кхоачашйир цо шера йола шура яккхара план. 1600 килограмм яр цун план.

— Пятилетка хьалхарча шера хІара кхоабача Іаттагара 2000 килограмм шура яккха дезна дош да са, — йоах Айзана, — из дош кхоачашхургхиларах дог тийща я со.

СУРТА ТІА: къона доярка А. Шабазова.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ІАН КИЙЧО ЯЬЙИЙ-ХЬОГІ ФЕРМАШКА?

Хьайбашкара йоаккха продукци лаккхъяра ер шу дІадолалуш республика совхозашкеи колхозашкеи доакъара база тешшаме чІоагІъяра мероприятеш вІаштІехьъяьхар. Уж мероприятеш толамца кхоачашъяра боккха болх чаккхбаьккхаб хІанзле. Иштта дІадахача шера ткъоалагІча сентябре Іалашъяьчул 28 эзар тонн дукхагІа я укх шера цу ханa кийчъяь йол, ча — 45 эзар тонн, ши эзарнега гаргга кийчдаь баьца витаминни хьоар, 59 эзар тонн силос Іалашъяьй. Дукха боахамаш да вай республике Іан замалахь хьайбашта тоъал доакъар Іалэшдаь. Цхьабакъда доакъар Іалашдара план кхоачашъе хІанз а гаьна ба Сунженски, Наьсарен, Урус-Мартана районашкара хьайбаш леладераш.

Доакъар Іалашдара йолча резерваех бизза пайда ийцаб аьлча бакъдац. ХІана аьлча хІанз а дукха торонаш я доакъара баз чІоагІъяра пайда эца йиш йолаш. Иштта, ялата чуэцаш латтача хьажкІий гІадамаш, шекара свекла лордаш дика доакъар да. Цул совгІа буц хьакха а йиш я. Цу резерваех бизза пайда эца беза республика хьайбаш леладераша.

1971 шера 20 сентябре вай республике доакъар Іалашдарах йола

СВОДКА

План процентаща

Районаш	Йол	Ча	Баьца хьоар
Ачхой-Мартана	52	96	128
Ведана	86	131	—
Грозненски	91	98	64
Гудермесски	85	71	66
МалгІабика	62	79	—
Надтеречни	131	200	—
Наьсарен	53	27	—
Наурски	63	95	121
Ножай Юрта	82	132	—
Советски	87	75	—
Сунженски	46	90	47
Урус-Мартана	59	74	41
Шаьла	67	111	50
Шелковской	82	107	165
г. Грозный	81	64	—
Республике гІолла	75	92	87
ДІадахача шера 21 сентябре хиннар	69	67	85
МСХ колхозашкеи совхозашкеи	72	84	89
«Скотопром» совхозашка	90	108	57
«Грозвино» объединене	124	300	—
«Консервплодоовощ» объединене	70	144	44

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ

ТОАДЕ ДЕШАБАГIАЧА КАГИРХОШТА

«Сердало» газето хоам бь махиллара 22 сентябре парте обкома партийни дешара ЦIагIа КПСС Нохч-ГIалгIай обкома III пленум хилар.

«Республика школай дешархошта коммунистически кхетам балара болх мишта лел а КПСС XXIV съезда решенешка хьежжа а из тоадара де деза гIулакхаш а» дувцаш доклад йир КПСС обкома секретара **Х. Х. Бокова.**

КПСС XXIV съездо белгалъьяккхар вай мохк экономически а социально-политически а дегIабоалабара шерра программа, — аьлар оратора. — Советски наха кхетам балара дакъе а оттайир съездо хьыда йола программа, хIана аьтча коммунистически общество хьалъеча толамаш даха йиш яц сага ше массе а оагIорахьара дегIа ца воалавича, наьха культура, образовани, общественни сакхетам, уйлаш лакхача боараме ца хилча.

Коммунизм хьалъяра хIанзарча этапе социальни политически доккхий декхараш кхоачашдар, белгалдоаккх нов. Бокова, духхьала дувзаденна да советски школа болх дIахо а эргабаьккха тоабара гIулакхаца. Духхьала укхаза лу сага шийн мукъехьара вахар по дIадоладича шийн граждански декхар кхоачаш пунна новкъостал деш йола закалка. Толамца кхоачашхилар вай парте дIахо а халкъа образовани дегIайоалаяра, кагиркой ерригюкъарча юкъерча образованега боалара эша хьалаш хьадара дIадахача пхе шера чакхлаха лийрхIа деррига тайп-тайпара гIулакхаш.

ДIахо дегIаера халкъа образовани, йоах докладчика, вай республике а. ХIанз вайцига болх беш 453 школа я, 257 эзар саг деша а вагIаш.

ДIадаха пхи шу школаш образоване кердача системага йовлара керттера лоархIам болаш хаяр. Ерригача классашка керда программаш юкъейоалаяьй, юкъерча школа структура хийцай, воурхIагIча классагара дена факультативни занятеш юкъейоалаяьй. Цо йиш хилийтар дешархой хIама довзара безам хьахийлийта, кхы а дуккагIчен кIоартагIчен тайпара царна идейно-политически, нравственни, физически кхетам бала.

ХIанз хьатIаккхувча тIехьенна дешар хьехаш 13 эзар хьехархо ва республике. Шеро а чIоагI а еннай школай дешара материальни база. Пятилетке хьаяьй 23 эзар беза моттиг йола 52 школа, школашта хьатIадаьд 135 классни цIа, цар чу хош 17 эзар дешархо.

Дешархой дешарах кхеталга лакхденнад, 1970 — 1971 дешара шера итогех 92,6 процентага кхаьчар из.

Из де йиш хилар моттигашкарча партийни, советски органаша, халкъа образоване болхлоша шоашта РСФСР просвещене министерстваси парте обкомоя яьча критиках ниса выводаш ю бахьан долаш. Дешара кхетам балара процесса чулоацам лакхбе а дикагIа хилийта а, балха тIехь цхьадола толамаш даха а мегар царна.

Дешархошта идейно-политически кхетам лудга вIаштIехьдаккхара, йоах нов. Бокова, цхьайола опыт Iоаяьй республика дуккхача школаша, цунна кIезига новкъостал дензар В. И. Ленин ваь 100 шу дизараи КПСС XXIV съездаи кийчо яр. В. И. Ленина вахарцареи балхацареи, Коммунистически парте а советски халкъа а революционни, тIема, къахьегама традицешцара хьокхам а телаш хьинаргIа бе болабаьб дешархошта кхетам балара болх.

Дешархоша Ленински зачета кийчо еши из дIателашш хиларца а «Массаза а кийча» яхача Ерригсоюзни марша юкъе пионераша дакъа доацаш хиларца а дувзаденна дикагIа бу комсомольски пионерски организацеша болх.

Нов. Бокова белгалдоаккх, деша багIача кагирхошта коммунистически кхетам балара декхараш къестадеча школай юкххьанцарча партийни организацей авангардни лоархIами хьинари лакхдалар. ХIанз уж 184 я. Царна юкъе ва 2400 коммунист.

Из боккха, коллективай хьинар айле меттел, дерригача кердачох, прогрессивничох уж кхее, хIаьта мишта царна цхьанеи пайна кеоте латташи школана а халкъа образованена а хьалхашка латта моллагIа хала декхар кхоачашдурдола низ ба, йоах докладчика.

Дукха теркам тIабохийт города Грозне партийни организаце школай балха КПСС горкомои парте городской райкомаша а хан-ханнахьеи квалифицированни лостам тел школьни парторганизацей, халкъа образоване органий балха. Iома а ю, дIа а йоаржаю дикагIйолча педагогически коллективай опыт, уйла а еш вIаштIехьдоаккх партийни вожакий дешар.

Докладчика дика йоашхаш юв № 54 йолча юкъерча школа парторганизаце (секретарь нов. Мирошниченко) балха опыт. Цу школа коммунисташа хьинаре дакъа лоац коллектива вахареи балхеи дерригача оагIонашта юкъе. Партийни собранешкеи партбюро заседанешкеи дувц дешара-кхетама процесс, комсомольски пионерски болх тоабара керттера дешаш, шоашта тIадилла партийни гIулакх кхоачашдарах йолча коммунистий отчеташка дадугI. Партийни организаце хаддаиза йоакхо ю хьехархошта марксистско-ленински закалка ядара, цар кругозор шеръяра. Бераштa дешар лакха идейно-теоретически боарам болаш хьех.

ХьатIаккхувча тIехьенна дешар хьехареи кхетам балареи дакъе ю доацаш толамаш даьхад парторганизацешца хьалхле а лелаеш №№ 21, 12, 1, 58, 56, кхыча дуккхача городской юкъерча школай коллективаша.

Дика опыт а Iоаяьй, цхьадола толамаш а даьхад шоай балха тIехь Грозненски, Ножай-Юрта, Шелковской, МалгIабика, Наурски, Сунженски районий дуккхача школай педагогически коллективаша.

Цхьабакъда, белгалдоаккх докладчико, республике халкъа образовани тоаяра дакъе цхьадола хIамаш карагIдаьнна дале а, вай цох кхоачамбь Iе йиш яц. Теркам тIаоз партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органаша халкъа образованена кхоачамболлаш кIоарген хьалдан кулгал ца дар бахьан долаш школай балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларо.

Нов. Бокова белгалдоаккх школа, дезала, общественноста цхьана беш бола болх ледара хилар бахьан долаш юрта юкъедаьна бераш доладши бокъонаш телхаеши моттигаш хилар. Республике хиннай цхьацболча дешархоша шоай хьехархошца хулигански гIулакхаш леладеш эхь дола моттигаш. Уж тайпа хIамаш да йиш йолаш дац. Обкома бюро цу тайпарча гIулакхий цIенхаштта а принципиальни а мах ца бича янза яланзар.

Республика школаша беча балха уйла а еш, бальча тохкамо хьахьеккхар, йоах оратора, дуккхача педагогически коллективаша хIанз а дешархошта юкъе беча политико-кхетама балха цIенхаштта йола система оттаяь ца хилар. ДуккхагIча дакъе школашка календара тIа белгалдаьча цIеча деношта хетаяь мероприятеш мара яц, дуккхача школашка беш бац хIара дийнахьара, цхьан хIамана тIаберзабаь кхетама болх. Уйла ца еш а, вахарца буззам боацаш а йола даг-дага дехача тайп-тайпара мероприятеех латта планаш. Наьсарен района школашка хилар белгалдаьккхад. ХIаьта Шаьла района Октябрьски юкъерча школе вIалла ханна а яц дешархошта идейно-кхетам балара план.

Иштта хьал оттара бахьан йоах докладчико, школай цхьацболча кулгалхоштеи хьехархоштеи болх планагIа нийса вIаштIехьбаккха ца хар да. ХIаьта цхьадолча дакъе бехктокхаме ца хеташ, бе-башха ца хеташ хьехархочун, граждашина декхар кхоачашдар да.

Иштта этта гIулакх дIахо да йиш йолаш дац. Дешархошта граждански кхетам балар, дагдага дехача тайпара гулъяь мероприятеш а йоацаш, эффективни а хийла уж, хаддаиза а цаI а йола система я. Ира идеологически къовсам латтача хIанзарча хьалашка школай партийни организацеи педагогически коллективаши декхарийла я деша багIача кагирхошта воздействи яра тайп-тайпарча формаехи методехи биза пайда эца а цар классови характер хилийта а.

Марксистско-ленински хьехама лаьда тIа латта чIоагIа, классови, идейни тешам кагирхой хьахилийтара гIулакхе керттера вар шийн урокашца дешархой мировоззрени хьаеш вола хьехархо ва. Хьадда а тешавеш а дола масалаш а кхувлаш ю дIахьокха деза социалистически система капиталистическичул толашагIа хилар, дуккхача миллионех дуккхача къамех латта советски халкъ. Коммунистически парте барт тайна цхьа дезал беш мишта вIашагIтехаи экономикеи культурей дегIайоалаеча союзни автономни республикашаи вIаши деш дола доккха новкъостал, вай мохк мел боккха а бIаьхий а ба, — доацца аьлча урокаш тIа хьахилийта еза дешархой советски патриотизма, шийн Даьхе бахьан доккхал дара уйла.

ЧIоагIа лоархIаме да истори, обществоведени, географи, литература, физика, биологи санна дола предметаш хьехача идейно-теоретически чулоацам, цхьан хIамана тIаберзабаь лостам, партийность лаккхар. Уж Iилмаш хьехара боарам лакхбаро йиш хулийт дешархошта коммунистически кхетам балара декхар дика кхоачашде.

Дуккха масалаш доаладе йиш я республика хьехархоша болх дика беш хиларах лаьца. Уж хIара районе ба. Цхьабакъда, йоах докладчика, республика школашка урокашта ледара кийчлуш хилар бахьан долаш идейно-теоретически лохача боараме. Общественни явлеш событеш кIоарга, партийни, классови ца йоашхаш, партеи правительстваи решенешца ювзаш урокаш тела хьехархой кIезига ца хилар белгалдаккха деза вай. Материал ледара а екъа а оттаяр ца дийнача в. ХIаьта натахь санна урокашка нийса взглядаш хьахулаш ца хилча, идейно чIоагIлуш ца хилча, хьахул вай идеологена хийра йола влияни къонача керта чу кхачара йола потенциальни торо. Укхаза де тарлу вай кагирхоша де ца доагIа аполитични, антиобщественни гIулакхаш. Иштта моттигаш хиннай Гудермеса, Урус-Мартана, Наьсарен, МалгIабика, Ножай-Юрта районий школашка.

Цул тIехьагIа докладчико дувц хьатIаккхувча тIехьенна советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйланца кхетам балара дешаш.

Халкъий ленински доттагIал, интернационализма идеологи котьялар, йоах докладчика, вай мехка социализмана карагIдаьнна Iалаьмате доккха хIама да. ДоккхагIча ноахалий викалаша моастагIашца доаттабеча къовсаме шоай вахар дIа а телаш дIахьекхар цу доттагIленна шоаш тешаме хилар. Сийлахь-боккхача Октябрана карагIдаьннарех эттара доккхагIдола цхьа хIама хилларах тарра из лорадар васкет дань вайна тIа а дожадиро.

Республика школашка кIезига къахьегац коммунистически общество хьалъеш воаллача советски сагах доахка уж дика гIулакхаш доахкаш бераш хилийтара. Дешара процессе а хIаьта иштта цу балха тайп-тайпарча формашка гIолла дешар тIа доацача хана а интернационалистически уйлаш хьахилийта еза берий.

Дуккхача школашка тематически сбораш, «Барт болча 15-не» фестивалаш ю, вежарашка йолча республикай дешархошцеи социалистически мехкий пионерашцеи письмош дIа-юха яздеш боккха бувзам лоаттаб. Вай Даьхенах, социалистически лагера мехкий доттагIленахи цар вIашн леладеча гIулакхехи, дунен тIа хулача событеех, тайп-тайпарча мехкашкарча нийсархой вахарах йола информацеш ю интернациональни доттагIален 47 клуб я.

Докладчика дика доашхаш дувц дешархошта интернациональни кхетам балара хьакъехьача мероприятей уйла а еш оттаьь система леладеча города Грознерча № 56 йолча юкъерча школа партийни организацеи педагогически коллективои беча балхах.

Дукха дика хIамаш да города Грозне №№ 13, 21, 38 йолча школашка, Сунженски района Карабулакерча юкъерча школе беча пролетарски интернационализма кхетам балара балхаца.

Цхьабакъда, йоах докладчико, нийса хургдацар цу лоархIамерча деша хьакъехьа школай партийни, комсомольски организацей, коллективай балха юкъерча цIенхаштарча кхоачамбоацараштa теркам тIа ца бахийтача. ГIулакхий хьала кIоаргга аьча анализо хьахьокх дуккхача школашка хIанз а пролетарски интернационализма уйланца деша багIача кагирхошта кхетам балара боагIаш бола лоархIам беш ца хилар. Кеоттерча кхоачамбоацарех лархIа деза цу балха тIехь хьыда йола система ца хилар. ХIаьта Наьсарен, Шаьла, Ачхой-Мартана, Надтеречни, Наурски районий цхьайолча школашка вIалла лац интернациональни кхетам.

Из новкъа хила деза парте районии, городской комитеташта, комсомольски органашта, белгалдоаккх нов. Бокова, хIана аьлча цу балха терко еш ца хиларо хьахулийт ца хилча бакъахьа йола явленеш, вай вахарах майоагIара, хьахиланза йола, цхъаза нийса йоаца уйлаш, дувцараш.

Кагирхошта юкъе шин идеяши уйлаши дIайоаржаяра империализмо массе а тороех тIагIеотта пайда эцача хана, социализманеи капитализманеи юкъе къиза классови къовсам латтача хьалашка партийни организацей, педагогически коллективаи декхар да коммунистически идеяш тIагIерттa дIайовзийтар, мехка чухь а доаьол дехьа а хила политически явленеш къаьгта а майоагIара а дешархоша кхетаергйола хIама дар, советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи йоккха уйла хургйолаш царна кхетам балар.

Цул тIехьагIа нов. Бокова дувц деша багIача кагирхошта атеистически кхетам балара болх мишта латт. Школашта хьалхашка латта Iалаьмате боккхача лоархIаме а чоалхане а декхар да дынца къовсам лоатта бу атеисташ хьалкхебар. Классовой позицеш тIара аьлча, из да школа йистеяьккха аравоалача сага коммунистически идеологена хийро йолча. ДIаяхача замах вай вахаре хIанз юкъейисача, зенке йолча явленеца — религеца тIагIеоттан бIубенней къовсам лоаттабергбола чIоагIа, дег чура уйла шийта школе кхачача знанешка гIолла хьахилар.

Вай республика хьалашка, белгалдоаккх докладчика, из къаьстта лоархIам болаш да, хIана аьлча республике бахача нахах, къаьстта юртарча моттиге, дукха ба дынах теша нах. Дикка дуккхача бораштa религиозни влияни ю тайп-тайпарча, законагIа йоацаш лелача религиозни сектешеи общинашеи, кIаьта иштта дынах тешача дезалаша а.

Цудухьаш колай партийни, комсомольски организацеша, педагогически коллективаша къаьстта йоакхо е еза дешархошта атеистически уйла чуйоссаргйолаш кхетам балара мероприятей нийса а бокъонца уйла а оттаяь реальни система хьахилийтара.

Тайп-тайпара формаш йолаш бу антирелигиозни болх Наурски юкъерча школе. Химе, биологе, физика урокаш ю атеистически лостам болаш. Урокаш йоацача хана дешархой йиш я безам тIабодача тематически сайренашка, читательски конференцешка, диспуташка, беседашка хила. Цу школа хьехархоша хан-ханнахьа еш бахача наха антирелигиозни темаех йола лекцеш, беседаш.

ПланагIа мабоагIара вIаштIехьбаькхаб дешархошта антирелигиозни кхетам балара болх город. Грозне №№ 14, 38, 53 йолча школаша, МалгIабика № 6 йолча школа.

Цхьабакъда, йоах оратора, ала доагIа, тахан хала да кхычарна могае а йиш йолаш йола дешархошта атеистически кхетам балара дика опыт Iоаь район къоастае. Новкъа дале а, кIезига я из болх цIенхашттаи тIагIерттаи беш йола школаш. Из бахьан долаш цхьаболча дешархошта къоасталаи халкъа традицешттеи религиозни обрядаштеи юкъера башхалонаш, ВЛКСМ мугIарашка а боблаш религиозни гIулакхаш леладе йиш йолаш дерхI.

Антирелигиозни болх цу боарамагIа беча моттиге хьахул религиозникашеи сектанташеи кагирхошта юкъе кулг кхоададе йиш йолаш хьал, шоай цар чакхдаккха икъэза цар вIаштIехь а доал.

Школашка атеистически кхетам балара болх леладара, кIезига пайда боалаш хилара керттерча бахьанех цаI да, йоах оратора, цхьабола хьехархой из болх бе кхераш а ца ловш а хилар. ХIаьта сатийнагIа хург ма йий антирелигиозни сайренаш, диспуташ ца ечоа, дешархой дынах гешача дьыца Iилма ларда тIа, принципиально, ира дынах дьаца ца дувцачоа. Цхьабакъда идеологически балха цу лоархIамерча участке иштта гIулакх леладар ла йиш йоацаш да.

Атеистически балха тIехь вай динза дисарех пайда а эцаш, религиозникаша берашка дына гIулакхаш кхоачашдайт. Цхьаболча кхеташ боацача даьша ноаноша дешархо, комсомолец е пионер хилара духьале еш моттигаш я.

ЭгIазаьг, йоах докладчико, иштта дола гIулакх новкъа ца хеташ школай партийни организацеш хиларо. Техкача 32 школьни партийни организацешта юкъе бIарча дешара шера партийни собранешка антирелигиозни балхах дола доцш оттадь шинъ мара парторганизаци хилазар.

Парте, ВЛКСМ городской, районни комитеташкара, просвещене министерствагара хьадеха деза кагирхошта Iилма-атеистически кхетам балара декхар тIехьа ца тетташ кхоачашделга.

Цул тIехьа нов. Бокова дика анализ ю деша багIача кагирхошта къахьегама кхетам балара гIулакха. Цо йоах, Iилмеи производствои хIанз дегIаяро вахаро дIадоладеш волча хIара къоноча сагагара дIадех творчески уйла йолаш, къахьега кийча волаш хулга. Духхьала цудухьа дIадийхад КПСС XXIV съездо дешархой профессиональни ориентаци хилара хьакъехьара болх лакхбелга.

Вай республике школашка кIезига теркам тIабахийтац дешархой къахьегама навыкаш йолаш хилийтара, къаьстта юрта боаха мера къахьегам безаш хилийтара.

ХIанз дешархой производственни бригадашкеи звеношкеи къахьегаш хиннад 30 эзар совгIа бер. Цар хьалкхеьй хьажкIаш, свеклаш, гидуаргаш, комоаш, баьцадааргаш, хьарбазаш, пасташ.

Дуккхача школашка производственни хьалашка специалисташа хьалхле а лелаеш дешархоша бу безаме а пайдане а бола опытнически болх. Дешархошта къахьегама кхетам балара болх дика вIаштIехьбаккхара хьокхам тел Сунженски района Нестеровски юкъерча школа, Грозненски района Первомайский, Петропавловски школаша, Шелковски района Каргалински школа. Цу школай дешархоша биологе, химе урокаш тIа шоаш Iомаяь знанеши навыкаши чIоагIъю техникаи юрта боахамеи хьакъехьарча факультативни занятешка, кхашка, фермашка, колхозийи совхозийи экономика дегIайоалаяра юкъе шоашта мога дакъа лоац.

1970 — 1971 дешара шера производстве болх бе Iомалуш 2300 дешархо хилар, 790 саго тракториста, комбайнера профессеш Iомайир.

Цхьабакъда, йоах оратора, ерригга республика хьайийцача цу дакъе кIезига хIама даьд. Дешархошта къахьегами профориентаци ялара беча балха боарам таханарча дено дIадехачо майххара бац. Дуккхача школашка къахьегама урокаш кIезига пайда боалаш, цкъаза примитивни хул. МайоагIара кийчъяьяц мастерскеш, чIоагIа тоъаш яц материалаши инструменташи. Къахьегам хьехача цхьаболча преподавателий квалификаци педагогически культурен лоха я.

ХIанз кхоачамболлаш теркам тIабахийтац дешархой производственни бригадашта. Кавхата тIа язъярал совгIа хIама доацаш уж йолаш моттигаш я. ЙIаьхача хана парна тIачIоагIдаш лаьтта а техника в. ХIаьта цхьайолча моттигашка дешархой бригадашка колхозаштеи консервни заводаштеи новкъостал дара пайда ийбу. Из ла йиш йолаш дац.

Парте райкомаш, горкомаш, халкъа образоване органаш декхарийла я дешархой юрта боахама навыкаш хилийтара болх шеорба а тоабара а хIара денна йоакхо е, дешархой производственни бригадай слеташи хьажараши традиционни а дар дIаоттаде, кхашка, бешамашка болх беча, хьайбашка хьожача къонача наьха, къонача механизаторий олимпиадаш е.

Доккхий декхараш латт городской партийни организацешта хьалхашка. Республике холуш да промышленносте, гIишлошъеча, транспорте кадраш ца тоъаш хилар. Цо промышленни предприятеши школаши декхарийла ю вIаши айхха гIулакхаш леладара ларда тIа перспективни планаш оттае, дешархошта къахьегам хьехарен профессиональни ориентаци яларен дешаш производства хьаштий лоархIам а беш цхьана къестаде. ХIанз, новкъа дале а, предприятеи школаи иштта вIаши гIулакхаш леладу аьнна доаладе масал дац. Промышленни предприятей школашца долаш дола шефски бувзамаш духхьала дешара заведенена ремонт еча новкъостал дар мара кхы дIахо долаш дац.

ХIанз а кIезига я школашка электроникагIа, автоматикагIа, телемеханикагIа йола технически кружокаш, ледара я Iилманеи техникаеи эгтара кердагIа карагIаьнараш дIадовзийтара пропаганда. Тамаш е доагIаш дац личин даннешка, говзалга, торонашка хьежа доацаш, дикка дукха дешархой Iилмахой — физикаш, инженераш, дипломаташ, а. кх. хила безам болаш хилар. Производстве болх бе бахар законагIа доагIаш лерхI. Лаккхера образовани йолаш хила безам болаш хилар хоастаде доагIа, бакъда, вуа лоархIам вIалла кIезиг а ца беш, школаш йистейоахараш дIакхетабе беза царна дагалаттар духхьала лаккхера дешара заведени йоаккхилга хила ца дезилга. Пелагогаш, партийни комсомольски организацеш декхарийла я дуккхача наьха балха профессеш — мехкIаьттахой, гIишлошъерий, ахархой, и. кх. профессеш дIайовзийта йиза йола пропагандисташ хила. Шоашка кхаьча знанеш паччахьалкхен хьаштаца дIадехача юкъейоалаяр шоай декхар лоархIаргдолаш кхетам бала беза дешархошта.

Школа производстваца Iилмашареи цхьоагIо чIоагIъяр хано дIадехар да. Уж звенош вIашагIъювзаш дола бувзамаш чIоагIагIа ме хул шоай вахара никъ дIабелабе дикагIа кийчбенна хургба кагирхой, дуккхагIа пайда бергба цар вай Даьхенна, халкъа, коммунизма гIулакха.

ЛоархIаме моттиг лаьцар нов. Бокова доклада тIа дешабагIача кагирхошта тIема-патриотически кхетам балара дешаша. Республика школашка боккха теркам тIабохийт цу балха. Лаккхерча классай дешархоша дакъалоац советски халкъа революционни, тIема, къахьегама сийлен Ерригсоюзни похода юкъе. 50 совгIа музей, 400 тIема сийлен уголок йиллай.

ЦIенхаштта вIаштIехьдаьккхад городашка Грознеи, Гудермесеи, Наурски, Шаьла, Сунженски районашка дешархошта тIема-патриотически кхетам балара гIулакх. Цу балха дуккхача наха дакъалоацача формаех цаI а хинна дIаэттад «Зарница» яха ловзар. Цунна юкъе дакъалоацаш 65 эзар гаргга къона эскархо ва.

Цунца цхьана, йоах докладчика, белгалдаккха деза ерригача районашка а, ерригача школашка а дешархошта юкъе беча цу балха доагIашдар ца деш хилар. Цхьацйолча моттигашка формализми шаблони я.

Школай партийни комсомольски организацей декхар да дешархошта мамогта дуккхагIа тIема-патриотически кхетам балар, къонача нахах чIоагIа дола морально-политически гIулакхаш доахкаргдолаш хIама дар, граждански декхар кхоачашдара — Советски Эскаре гIулакх дара кийчбар.

Школе беча идейно-политически балха звеноех цаI я дешабагIача кагирхошта эстетически кхетам балар. Дуккхача педагогически коллективаша кхетамца пайда эц цу балха тIехь тайп-тайпарча формех, художественни произведеней, самодеятельноста, искусства средствай новкъосталца берий толашагIдолчун уйла, шоай Даьхенцара, цун искусствацара, халкъа творчествацара безам лакхбелга кхета а деш. Цу деррига а новкъостал ду дешархой патриотически интернациональни уйлаш, эстенам хьахилийтара.

Ше аьнна докладчика хьахьокх республика школай вахарцара тешавеш дола масалаш а доаладеш.

Цунца цхьана цо дувц дешархошта эстетически кхетам лучча дола цIенхашттара кхоачамбоацараш. Масала, дешархошта культурни кхетам балара бола школай библиотекай, юртарча клубий, кхыча культура учреждений лоархIам хIанз а ледара ба.

Просвещенеи культурай министерствашe дIайолае еза хьатIакхувча тIехьенна эстетически кхетам балара бокъонца йола похоd. Цунца цхьана из декхар боккха бехктокхам хеташ кхоачашде декхарийла я партийни, профсоюзни, коммунистически организацеш.

Цу тайпара, йоах юкхера а докладчика, дешабагIача кагирхошта идейно-политически кхетам балара боарамe чулоацами хIанз а дуккхача дакъе парте дIадехараша майххара бац. Цу балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара керттера бахьанаш да хьехархой кадраш кхоачам хиллал лаккхача боараме ца хилар. Педагогически институтеи педагогически училищашкеи дийша йисте баьнна цхьабола нах ледара профессиональни кийчбенна ба, шоашта тIадиллача гIулакха бехктокхаме хилара уйла йиза еш а бац. Пединститутеи педучилищайи партийни организацеша бакъахьа да специалисташ дика кийчбара, уж марксистско-ленински хьехамца чIоагIбара. Советски хьехархо хиларах доккхал дара уйла хьахилийтара бола кафедрай, деканатий, отделеней кулгалхой бехктокхам лакхбе.

Республика школашка хьехархой кадраш балха тIара дуккха дIаюлаш хилар холу. Цуа керттерча бахьанех цаI да цар къахьегамеи бытеи цхьайолча районашка йоагIаш йола йоакхо ца яр. Партийни, советски, профсоюзни организацеша дуккхагIа йоакхо е еза хьехархой леттIа бахаран болх бараи эша хьалаш хьахилийта деза.

Ховш мадий, педагогически коллективай балха толам балар дуккхача дакъе школашта керттелаттаоех, директораши завучаши шоай балха кийчбенаи опыт йолаши хиларах тийша долга. Цундухьа парте горкомаш, райкомаш декхарийла я школаш хьехархой кадрашца Iалашъяра, къаьстта школашта хьалхе лелаю нах харжара лаьгI ца болийташ тIахьожам лоаттабе.

Дешархошта идейно-политически кхетам лучча цIенхашттара кхоачамбоацараш хиларе гешал ду школай комсомольски пионерски организацей болх ледара хилара.

ВЛКСМ обкомо, комсомола горкомашеи райкомашеи дикагIа хьалхле лелае йоагIа школьни комсомолана, хIара школьни комсомольски организаце, пионерски дружина вахар идейно-хьалдиза, безам тIабодаш, тайп-тайпара хилийтара хIама де, берий психологически башхалонаши хьашташи лоаза лархIа доагIа.

Школьни гIулакх партийни гIулакх да, белгалдоаккх нов. Бокова. Цудухьа хьадда лакхде деза республике халкъа образованена партийни хьалхле лелаелга, КПСС XXIV съезда решенеша дIадехаш майдлара хьинарегIа къовсам лоаттабе беза дешар хьехача дола кхоачамбоацараш дIадахаран дешабагIача кагирхошта коммунистически кхетам балараи.

* * *

Докладах йола пренеш йолалуш эгтара хьалха къамаьл дир республика Министрий Совета председатела **Р. В. Вахаева.** Цо теркам тIаэзар дешархошта интернациональни атеистически кхетам балара беча балхацарча цхьадолча кхоачамбоацараштеи къоастаданза долча дешаштеи.

— Халахете а, — йоах нов. Р. В. Вахаева, хIанз а йолаш я цу балха йоакхо ца еш йола школаш. Цхьацнахьа националистически шовинистически оамалаш гучаювлийт.

Вай республике оагIув оагIох теха къахьегаш ба тIкъа итт совгIача къамий викалаш. Предприятей, колхозийи совхозийи дукхагIа йола коллективаш шоай составага диллача дуккхача къаман нахах латташ я. Цар толамца кхоачашъю КПСС XXIV съезда решенеш, нислагIча пятилетка планаш. ХIаьта цханнена а бокъо еннаяц граждански Даьмехкен тIемашка. Даьхе бахьан къахьегача чIоагIденнача вай къамий доттагIала, тIаккхувда. Цудухьа дIахо йодача хана вай ла йиш йолаш дац дешархошта интернациональни кхетам лучча дола кхоачамбоацараш. Овлангара деиз тоабе беза из болх. ХIара школа, хIара хьехархой коллектив декхарийла я денна, леррагIа, тIагIерттa из болх бе.

Иштта чIоагIа новкъа да атеистически кхетам лучча дола кхоачамбоацараш а. Цхьайолча школашка леррIа лелабац из болх, кIезига еш дына духьаларча темаех лекцеш, беседаш. Цудухьа ши-шегIа хьахинна дац дешархой цхьадола дакъа дына тIехьа долга.

КПСС XXIV съездо къаьстта белгалдаьд кхувш йоагIача тIехьенна Iилма-материалистически кхетам балара, уж дына предрассудкаех мукъабахара воздействи еш йолча ерригача идейни средствах бизза пайда эца безаш хилар. Дош дына духьалара мероприятеш дуккхагIа чакхъяхарах латтац, из латт деррига дешар дына духьала кхетам балара тIадерзадаь хилийтарах. ТIагIертта атеистически пропаганда елга духхьал хьехархоех тийшадита йиш яц, из деш хила еза партийни, советски, комсомольски организацеш, дай-ноаной комитеташ, культурно-просветительни организацеш. Ды антинаучни идеологи хиларагI тарра цунца цхьаккха къовсам ца лоаттабеш из ши-шегIа дIабаргба аьнна сатедаь Iе йиш яц вай. Дына духьал яккха еза тIагIерттa къовсам лоаттабергбола Iилма-атеистически пропаганда.

Республика школашка боккха болх бу дешархой къахьегам безаш хьалкхебара. Цунца цхьана цу балха доккхий кхоачамбоацараш а да. Республика Министрий Совето ше 1971 шера 30 апреле тIайийча соцам тIа райисполкомаш, юрта боахама министерство декхарийла яьр дешархой профессионально кийчбеча школашта даим лелае латтан участкаши юртбоахама техникеи яла. Баьча тохкамо хьагойтад дуккхагIйолча районашка из соцам леттIа кхоачашбеш боацилга. Городий, районий, юртий Советий исполкомий декхар да укх таргача хана Министрий Совета соцам мишта кхоачашбу тахка а техка дешархой къахьегам безаш Iомабелга тоадара мел эшар де. Дешархой къахьега кийчбара, профессиональни ориентаце дешаш каст-каста просвещенеи юрта боахамеи министерствай коллегешка дувца уттаде деза. Профориентаци яран къахьегама кхетам балареи беш бола болх нийса вIаштIехьбоаккхе школашка дешара-кхетама болх тоабе а аьтув баргба.

— Тахан — йоах шийн къамаьл чакхдоалаш нов. Р. В. Вахаева, — вай тIаддаха бокъо йолаш да Советски кагирхоша чIоагIа бехктокхаме а хеташ шоай граждански декхар кхоачашдарах, кIоаргга кхета а еш парте политика цар вахаре чхахьарах. ХIаьта вай декхар — хIара къона саг бахьан къовсам лоаттабелга, из бIубенна волаш вахаргвола гIулакх Iалашде.

Дош лу парте Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Я. **Правенькена.** Цо белгалдоаккх, дешархой кхетабара беш бола беррига болх школьни партийни организацей деналах тийша болга. Из теркал а деш парте горкомо цар лархIами бехктокхами айбара эгтара эффективнегIа йола формаш хьалех. Укх тIехьарча хана хан-ханнахьа коммунистий — хьехархой собранеш чакхйоах. Парте горкоме школьни партийни организацей секретарашта лаьрхIа даим болх беш йола семинар вIашагIъеллай.

Ховш да, дешара-кхетама болх вIаштIехьбоаккхача керттера дакъа хьехархошка кхоачилга. ХIаьта марксистско-ленински мировоззрени хьахулийтача общественни-политически дисциплинай хьехархошка. Из кертe а лувцаш истореи обществоведенеи хьехархой говзал лакхъяра беча балха цхьа дакъа шийна хьатIайийцад парте городской комитето. Царна лаьрхIа семинар вIашагIъеллай. Хьехархой кадраца боккха болх чакхбоаккх общественно-политически педагогически знаней университето а. Цига 150 совгIча хьехархочо - предметника шоай Iилма-теоретически методически говзал лакхъю, Iилман карагIдаьнна кердадараш довза.

Цу дерригие городской партийни организацега йиш хилийтай городерча школай хьехархой коллективай болх кердача боарам тIа баккха, дешархой Iомабечеи уж кхетабечеи цхьадола толамаш даха. 1970 — 1971 шерашка успеваемость 97,5 процент хилар, школьникай знаней дикал лакхъеннай.

Из иштта дале а дешар вIаштIехьдоаккхача кхы а кIезига дац кхоачамбоацараш, цхьаболча дешархоша дисциплинеи общественни порядоки телхаю. Цо хьагойт кхетама болх вIаштIехьбоаккхача цIенхаштта кхоачамбоацараш долга.

ДIахо нов. Правенькe дувц дешархой профессиональни ориентацех. Дешархой профориентацена теркам лаьгIбарагI гучадоал цкъа-дале дешархоша шоай вахара никъ 17—18 шу даьлча мара белгалбаккхац, вешта аьлча школа чакхъяьккха аттестат хьанийцача мара. Дуккхача хIана цар шоай вахара никъ белгалца баккхар из лехачун а, хIаьта къаьстта общестaна а пайдане гIулакх дац. Цул совгIа, профориентаце болх во латтаро бохлой профессей сий лакхдара новкъостал дац, цу дакъе дукха ха йоацаш хьалха кагирхошта езаш хиннарий а тIехьа. ХIанз тха предприятешка геттара чIоагIа тоъаш бац станочникаш, электросварщикаш, автобусий, грузови автомашинай, трамвайй водителаш. Профориентаци еча керттера дош ала дезараш школаш яле а, царна предприятей, министерствай ведомствай, партийни, советски, комсомольски организацей доккха новкъостал эш.

Хетарах хIара школе профориентаце уголокаш а ца еш кабинеташ хилча бакъахьа хургда. Цига кIоаргга тайп-тайпара профессеш йовза а, республика, города халкъа боахама уж мел чIоагIа эшаш я а, уж профессеш мичахьа Iомаергья, хургболча балха хьалаш ха йиш хургья дешархой.

Вайга хIанз йолаш я КПСС XXIV съезда документашка оттаяь школашкара кагирхой коммунистически кхетамца хьалкхебара хоадамболаш йола программа. Практически гIулакхаш чакхдоахача тхоай декхар лерхI оаха из программа ларде а лувцаш леррагIа болх чакхбоаккхилга.

— Районни партийни организаце, — аьлар ше къамаьл деш парте Шаьла райкома хьалхарча секретара **А. Ч. Осмаева,** — кIезига болх баьбац дешархошта кхетам балара. Цунца цхьадола цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Района школашка дешара-кхетама болх вIаштIехьбаккхара баьча тохкамо хьа магойттара цхьабола хьехархой леттIа кийчбанза ба, урокаш формально ю, предмет кIоаргга Iомадара берий уйла тIаозаш яц уж. Кхоачашбеш яц внеклассни кхетама болх бара мероприятеш, дешара-кхетама процесс вIаштIехьйоаккхилга творчески леладац.

Цу деррига а, кхыдолча а кхоачамбоацараша цIенхаштта уйла яйт районни партийни организацега, школай партийни организацешка. Белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара цхьадола гIулакхаш чакхдаьхад. Школай директорийи юкххьанцарча партийни организацей секретарийи совещани яьй. Цу совещане хьалха латта опыт дIа-юха эцаш къамьалаш хилар, болх тоабара де дезараш белгалдаьхар. Цу берригача балха итогаш йир парте райкома бюро заседане. ЦIенхаштта критика яьй Дуба-Юртарча, Майртуперча юкъерча школашта, Автуреча, Бачи-Юртарча бархI шерарча школашта, цхьайолча кхыча школашта. Школай цхьаболча кулгалхоех лаьца организационни выводаш яьй. Мелеи шоай балхах ца лоархIабеши болча кулгалхой метта дика кийчбаьи гIулакха цIенеи бараш хьожабаьб. Теркам тIабахийтаб предприятешеи боахамашеи школашта шефство ергйола гIулакх вIаштIехьдаккхара. Бюро решенешка цхьайола хоадамболаш йола мероприятеш белгальяьй. Школай, партийни комсомольски организацей кулгалхой бехктокхам эйбе йиш хулийтаргья цар, школашка бу кхетама болх тоабара общественноста денал айдерга.

Кхетама процесс, — белгалдоаккх нов. А. Ч. Осмаева, — чIоагIа чоалхане процесс я, къаьстта вай хьалашка лоархIам болаш гIулакх да шоай дезале бераш хьетарах бола даь-ноаной бехктокхам лакхбелга. Бераш нийса кхетадарга диллача хьокхаме ба «Шалинский» совхоза цхьоалагIча отделенера ГерихановгIар дезал. Шийтта бер кхелаьд ГерихановгIар Къоасамеи Небеи. ВоккхагIволча Ибрахьама, совхозе болх беше а, аспирантура чакх а яьккха юртбоахама Iилман кандидата диссертаця зашита яьй, Або — авиаце инженер, Хьамид — инженер-гIишлошъер. Опкар Бакински лакхерча милице школе деша вагIа, йоккхагIа йола ши йоI — педагогаш, зожаш Аргунерча юкъерча школе деша а багIаш, тIеххика дешаш ба, школе, дезалеи ареи хьокхаме лелаш ба. Наха сий деш, вола Къоасам даим совхозе аьшка пхьаралла болх беш хиннав.

КОМИТЕТА III ПЛЕНУМ

КОММУНИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛУЛГА

ХIанз пенсе ва из, бакъда производствацареи общественни вахарцарен бувзам хадийташ вац. Аргунерча городской Совета депутат ва из, каст-каста школе а вахе хьехархошцеи дешархошцеи вIашагIкхет. Хала дале а, районе кхыча тайпара факташ нийслуш моттигаш а я. Цхьабола дашь-ноанош а, царна юкъе коммунисташ а хул, шоай дезала доагIача тайпара доал ца деш. Из ишта дале а нийсденнад парте райкомо, юкхьанцарча партийла дашь ноанош а, царна юкъе шоай бераш дерттIа хьалкхе ца деш болча коммунистий дош дувцилга ца оттадеш.

Дош лу Нохч-ГIалгIай республика просвещене министра **М. У. Умаровна.**

— Хоьш махиллара, мировоззрени хьахулийтар ший къаьстта процесс яц — школа берригача балха цхьан системе хьахулаш я из. Дешара процесс дикагIен тоеннагIен ме хул къонача тIехьен сакхетам лакхлу, уж гешаш хилар чIоагIлу. Кхетам лулга диззан леррагIен ме хул дикагIа вIаштIехьдоал дешархой Iомабелга.

Цу хьакъе вайна карагIдаьннача цхьадолча толамаша гIалдвуг. 1970 — 71 дешара шу республика школаша дика чакхдаьккхад, цул хьалха дахача шера итогел кхо процент лакхагIа хилар успеваемость. Дикка лакхъеннай успеваемость г. Грознерча школашка. Из хIанз 97,6 процентага дIакхоач.

Успеваемость лакхъяларца дикка эшабеннаб цхьан классе шин шера чубусараш. БархI классаш яьхараш дукхагIа бисаб школашка дIахо деша.

Школашка дукха теркам тIаухийт общественни гIулакхашцара берий безам кIоаргбара Ленински чтенеш ю, ленински уголокаши музеяши яьй. Шоай республика истории турпалий-мехкахой биографии Iомаю бераша.

Дукххача школашка атеистически балха опыт Iоаьяй. Наурски, Горагорски, Каргалински, иштта кхыча а юкъерча школаша Iилман-атеистически мировоззрени хьахилийтара кIоаргга болх бара долча деррига кхоачамех пайда эц.

Республике дукхханахьа хьаьнний интернациональни клубаш. Традици а хинна дIаэттад 15 республика фестиваль яра гIулакх.

ХIара шера чIоагIагIа екаш я пионерски отрядашка «Зарница» яхача тIема - спортивни ловзара позывнеш.

Тахан 65 эзар пионер юнармейций говзалаш Iомаеш, топ нийсагIа тохара яхье вавина, командирий школашка дешаш ва.

Дукххача педколлективаша кхетама болх лелабара хоалам-болаш лостам а нийца толамца из чакхбоаккхаш ба. Иштта, масала, тIагIертта берашта эстетически кхетам луш бе Урус-Мартана района Комсомольское яхача юртарча школе.

1971 шера колхозашкеи совхозашкеи 150 дешархой производствени бригадаши звеньяши вIашагIъехкай, цар чулаьцав 28 эзар дешархо. 26 школьни лесничестве 700 гектара тIа болх беш ба дешархой.

Тоалуш латт производствени дешара болх а. Школьникаша толамца Iомаю юртбоахама профессеш. Геттара дика латт профориентаце гIулакх Шелковской, Сунженски, Наурски районашка. Болх цхьан меттера баьинаб Грозненски, Гудермесски, Ножай-Юрта районашка.

Цунца цхьана берашта кхетам луча цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Дукххача школашка из болх формально а, берий безам теркал ца беш а лелабу. Иштта, Ачхой-Мартана, Урус - Мартана, Наьсарен, Ведана районашка лоадамболаш пайда эцац общини политически, къахьегама образоваех. БоагIача тайпара теркам тIаахийтац дешархой дисциплинан культуран.

Цхьайолча моттигашка укх тIеххьарча хана мелденнад эстетически кхетам балара гIулакх. Урокашка боагIача тайпара дIагойтац дына реакциони чулоацам.

Школе центральни фигура хинна а хиннай, йолаш а я хьехархо. Цун къахьегамах, ший гIулакх дезаш из хиларах тийша да таханарча дешархочох кхоана фу саг хургва.

Цхьабакъда, вай хIанз а сельски интеллигенцена эшаш дола хьалаш вIаштIехьдаьхадац. Дукха хьехархой эша хьалаш доацача бахача наьха квартирашка бах, юртбоахама продуктащца лерттIа Iалашбац уж. ТIабаьхкача хьехархоца эздий доаца гIулакхаш леладеш моттигаш хиннай.

Нохч - ГIалгIай просвещене болхлоша дIахо йодача хана шоай низ дIа мел кхоачар дергда, дешархой марксистско - ленински мировоззрени хьахилийтара, нравственно чIоагIен лакха политически сакхетам болаш уж хьалкхебара. Цу дерригне йиш хулийтаргья коммунизм бахьан чIоагIа къовсам лоаттабара кийча бола кагирхой хьалкхебе.

Къамаьл деш ва парте Наьсарен райкома секретарь **Б. И. Гандалоев.**

— Наьсарен партийни организаце халкъа образованена култалдара боарам лакхбаьб, дукхагIа теркам тIаахийта яьнна кхувш йоагIача тIехьена коммунистически кхетам балара гIулакх тоадара. Райкома, пленумашка, бюрошка, юкхьанцарча партийни организацешка, активашка, къахьегамхой депутатий районийн юртийн Советий сессешка цу дешашка дукхагIа ладувгIар гIулакх практика а хинна дIаэттад. Райкома пленуме дийцад наха уж баххача метте коммунистически кхетам балара проблемах дола дош. Цу дешах лаьца цхьайола рекомендацеши предложенеши яьй. ХIанз. уж мероприятеш практически чакхъяхара болх беш ба. БоккхагIчар кхувш йоагIа тIехье кхеарах бола бехктохкам айбара укх тIеххьарча хана шерра юкъедоаладу даьй-ноаной районни конференцеш елга. Iалаьмате боккха пайда баьлар даьй-ноаной собраннеех. Массазза санна партийни, советски организацей кулгалхой, совхозийн предприятий директораш а болаш чакхьювл уж. Цу собранешка даьштеи ноанойтеи дешара - кхетама болх мишта латт, КПСС XXIV съезда решенеша дIа мадеххара школанеи общественностан хьалхашка латта дехараш дайзар. Иштта традициони хулаш латт юрташка бахача наьха сходаши школаш яьхарий слеташи елга. Дешархошта интернациональни кхетам балара формаш эргайоахаш тоаяьй. Дукххача школашка интернациональни доттагIала пионерски клубаш вIашагIъехкай. Дика болх бу цу тайпарча клубаша Наьсарерча № 1, № 2 йолча школашка. Массехк шу да цар КIилбаседа - ХIирий республикерча школашца доттагIал леладу, каст-каста балха опыт дIа-юха эц, школьни художественни самодеятельноста концерташ увттаду.

Цхьабакъда, — йоах нов. Б. Г. Гандалоева, — нийса хургдацар тха балха деррига вIаштIехьа да аьлча. Дукха ца деш дус, балха кхоачамбоацараш хул. Цудухьа тхона яь критика йоагIа а йоагIаш яьй. Цо новкъостал дергда тхона къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дикагIйола формаши методаши сихагIа хьалаха.

Наурски района халкъа образоване отдела заведующе нов. **Н. А. Смирнова** школьникашта тIема - патриотически кхетам балара хетадир ший къамаьл.

— Школьникий мировоззрене лард, вайна махарра, цар дешара процессе йолл. Цу планеший къаьстта моттиг дIалоац историс, обществоведене, литература урокаша. Хьехархоша къахьга, хьаьдда долча масалашца тешавеш хьалхадоакх, дIайовзийт дукхаболча вай Даьхе лоадла оттае гIийртача моастагIашца лоаттабаьча къовсаме советски халкъо гойта турпалал, денал, хьагойт Коммунистически парте, цун кулгалхоша машар, демократи, социализм бахьан хьабахьа къовсама сийлен никъ.

Берий хьакъал, кхетам, уйла тоаяра оаха Наурски района школашка урокашка хьех революционни къовсама ветеранаш, хьалхара комсомольцаши коммунисташи, Силахь-боккхача Даьй-мехка тIем тIа дакъалаьцараш.

Занятешка шерра пайда эц кинофильмаех, суртех, документех, газетех, краеведчески материалех, художественни политически литературах.

Мекенская яхача станицерча школьникашта яйзай цу станицерча Даьй-мехка тIем тIа мел боабаьрий цIераш, байнарий дезалашта новкъостал делга вIаштIехьдаьккхад. Салте цIа ца воагIаш мел висача цIенош тIа цIе седкъий дегIар. Школе дIачувоаллача хьалтехар Даьхе бахьан долаш шоай вахар дIаденнача дешархой цIераш тIайола мемориальни улг. Цунна хьалхашка хьанйбу пионераш, торжественни линейкаш ю. ТIем тIа байнараш дагабохийташ цIе седкъий хьалтехар «Калиновский» яхача винсовхозерчеи Николаевская яхача станицерчеи тIем тIа боабаьча салтий цIеношта а.

Дукха ха йоацаш Наурскерча школерча вежарашта АсламбековгIарна коравир дIаделла воалла малав ца хов салте. Из торжественни дIаволларо дукха хIама дагадохийтар районе бахача наха.

Дукха терко ю школьникашта физически кхетам балара а. Дика дакъа лоац цар республикански яхьашка.

1967 шера дIадоладелар «Зарница» яха тIема-спортивни ловзар. ХIара шера цига дакъа лоац 4—8 классашкарча дукхагIболча дешархоша.

«Зарница» — моастагIчоа чухьалхаш, деррига «тIема» оамалца чакхдоаккха, котбалара «Ура» яха цIогIарч детта ловзар хинна Iац. Юнармейцаш ловза бокъонца кийчбеча хана айхагIа кхоталу кружокашкара коллективаш, чIоагIлу дисциплина, вIаштIехьбалар. Эггара а керттердар — патриотизм, Даьхенцара безам, из лорае кийча хулга чудоссаду цо.

Тха институто кийчъю берашта хьехаш а царна кхетам луш а йола кадраш, — йоах Нохч-ГIалгIай пединститута ректора заместитела **Х. И. Ибрагимова** ше къамаьл деш. — Цунах кхетадеш да студенташта хьехара а кхетам балара а балха чулоацам, формаш, методаш хадданза эргайоахаш тоаяр мел лоархIам болаш да.

Студенташта коммунистически кхетам лулга эггара хьалха дешар хьехара процессаца цхьана чакхдоакх. Цудухьа керттера теркам тIабохийт лекцей, семинарски лабораторски занятей идейно - теоретически методически боарам лакхбара, педагогий балха говзал тоаяра.

Общественни Iилмай кафедра преподавателаша пайда ийбу традициони а иштта керда а эффективнегIа йолча методех. Шерра практика йолаяьй, рефеpативни системагIа ю семинарски занятеш. Цо студентий творчески хьинар айду, Iилмах кхебу. Студенташта хьехарен уж кхетамца хьалкхебарен даькъе боккхача лоархIаме да преподавателий Iилман - методически гIулакхцарен квалификаци дегIаахар. ДIадахача шера царех вийне докторски иттане кандидатски диссертацеш защита яьй.

Студенташта коммунистически кхетам балара доккха новкъостал ду общественни Iилмай конкурсашка цар дакъа лацаро.

Дукха гIулакхаш ду институте интернациональни Iилма - атеистически кхетам балара даькъе. Уж линеш массаза а белгалйоах лекцешка. Юкъейоалаяьй атеизмах йола курс, къаман школе атеистически кхетам балара курс а.

Дика къахьегама закалка лу студенташта хIара шера республика кхаьщка хьувкъам чуэцача, гIишлошъеча отрядашка уж дакъа лоацаш хиларо.

ВIаши уллув дIа а этта Даьхен беркат совдаккхара цхьан къахьегаш хиларо чIоагIду студенческ кагирхошта юкъера доттагIали вошали, вай мехка хьа мел дечунцара. Советски Даьй-мехкацара безам совбоакх. Коммунистически парте гIулакха тешаме хулийт.

Берригача кхетамбалара, хьехара балха координаце яра институте оттаяьй «Студенташа дешаш мел йоаххача хана царна коммунистически кхетам балара хьоккаме план».

Кхетам балара процессах доала беркат дикагIа холуш хургдар, нагахь санна тхона цхьайолча къоастаянза йисача проблемаша новкъарле ца йоре. Эсала а кIезига а хувцалу дешар хьехара эша вай ханара технически гIирсаш. Хьаккхаштта Iомабац студенташ шоай лоIамагIа болх бе. Хила беззача тайпара вIаштIехьа баьккха а шерра а лелабац вай атеистически, интернациональни, тIема - патриотически кхетам балара болх. Уж кхоачамбоацараш гучадувл институт яьккха баьннача выпускникий балхаца, уж хьехархой хиннача тIахьагIа.

Кастта вай республика вахаре боккхача лоархIаме гIулакх хургда: Нохч - ГIалгIай университет хьаелларгья институт ларде а лаьца. Из хьаелларца дувзаденна, овлангара тоае езаргья балха еррига системаш. Цу кердача хьалашка ВУЗ-а педагогически лостам болча бита безарга. Цунца цхьана хьахьалхашка отт республика халкъа боахам, экономика дегIаярца дувзаденна дола Iилма-тохкама балхаш шерделга а тоаделга а.

Материальни база ца хилча университет хьаюларгьяц. ХIанзе а кхаьлеш латт студенчески общежити, 55 квартира йола цIенош, дешара корпус. Бакъда, дешара корпус хьалъяра болх эсала лел. Из сихбе безарга.

Колхоза партийни организаце дешархошта кхетам балара балха опыт йийцар пленуме Шелковской района «Коммунизм» колхоза парткома секретара **Н. Н. Юшкова.**

— Школа колхозана эккха лоаттабеча бувзамо, — аьлар цо, — новкъостал ду массанега деннийтилга а массанена юкъара образовани лулга а Iалашдара, аттагIа хулийт школьникашта коммунистически мировоззрени Iомаелга. 1969 шера колхозо хьайир 530 моттиги спортивни зала йола школа, хьайиллар 120 моттиги мел эшари дола интернат. ЧIоагIа бакъаьла хет тхона тхоай бераш юкъера образовани йолаши шоай даьйи ноанойи гIулакх дIахо хьоши хилар. Тха безам ба тхоай берех ахархой, хьайбаш леладераш, юрта боахама специалисташ бе. Тха школашта хьалъоттаьй производстве хьалха латтарий сурташ, колхоза планаши декхарашн тIадола стендаш. Школьникашна вIашагIбетталу къахьегама ветеранаш, «МалагIа професси хоржаргья», «Вай выпускникаш— ахархой», «Сий долча колхозхой дезалаш» яхача темагIа сайренаш ю. Колхоза новкъостал ду дешархой производствени бригадаша. Цар хьалкхеду чилла бу саллараш, чуэц баьцадаараши соми. Къахьегама дика гIулакхаш дукха да тха берий. Тхо гIерт шоаш хьадер кхеташи творчески де уж Iомабе. Колхозе юкахкхьчаб тха хьалхара степендиаташ. Дорошенко Валях комсаш - лелаерий бригадир хиннай, Кайнар Шураех агроном - семеновод, Трактораш тIа а хайшаб школай выпускникаш Сайко Коля, Стороженко Сережа, Мороз Володя. Бурунни аренашка жа Iулаш доажадеш ба Мамашев Курманалин Алимбиев Салтыхачи.

ДегIайоагIа интернациональни доттагIала уйланца хьалкхеяь тIехье. Бакъда, дукха да хIанз а къоастаданза дола дешаш. Царех керттердар коммунистически мировоззрени йолаш школьникаш дIахо а хьалкхебар. Из декхар кхоачашдара партийни комитето а колхоза правлене а оттаяьй пхе шера перспективни план. Кердача микрорайонеи Привольни яхача старашкеи школаш хьалъе лаьрхIад. Тха беррига низ, хьалхагIа а санна, колхозни школанен юкъера бувзамаш чIоагIдара тIаберзабаь ба. Цу гIулакхо торо хулийтаргья дешархошта коммунистически кхетам балара даькъера КПСС XXIV съезда решенеш толаме кхоачашъе.

Трибуна тIа я комсомола обкома секретарь **Т. У. Махмудхаджиева.**

— Новкъостий! Школах дола къамаьл кхоанеах вай мехка кхоанеах дола къамаьл да. Цудухьа КПСС XXIV съездо чIоагIа теркам тIабахийтаб халкъа образоване, кхувш йоагIа тIехье кхетам болаш хьалкхеяра деша.

Комсомоло парте съезда решенеш кхоачашъеча ше лоаца дакъа а шай балха керттерчарех цхьа лостам а школана гIо дела тах лоархI. Комсомол сий а денал а. дукхагIча даькъе. хIара комсомольцо ший организаце балхаца хьинарегIа дакъа лацара хьежжа хурга. Республике 364 дешархой комсомольски организаци я. Царна чувоагIа 23 эзар комсомолец. Из боккха низ ба.

Ерригсоюзни Ленински зачета итогаша хьахьехкар республика школашкарча лакхерча классашка дешаш берий хьинар дикка айленна хилар. Уж бер производствени бригадашка, школьни лесничествашка, комсомольско - кагирхой лагерашка хьалха лаьттараш. Дакъа лаьцар поселкашкеи городашкеи гIаьнаш-дIайоагIача, дика чулоацам болаш салоIилга вIаштIехьдоаккхача. дикка новкъостал ду пионерашта.

Дикка лакхденнад лакхерча классашкера комсомольцаш дешарах дика кхетилга. Комсомольски педагогически коллективаша беркате боах бар бахьан долаш Ножай - Юрта районерча Сасанарча юкъерца, Шаьларча бархI шерарча, Сунженски районерча Ассински юкъерча, Урус - Мартана районерча Комсомольски юртарча юкъерца, кхыча школашка деша мел дагIа бер дешарах дика кхеташ да.

Цу дикача хIамашта юкъе гIолла хьакъедаш да кхоачамбоацараш а. Цхьайолча школашка дешархой знанеш лакхъяра цхьаккха а влияни йоацаш я комсомольски организацеш. Масала, Сунженски районе шоллагIча шера деша чувисав 70 комсомолец.

ХьинарегIа хьаллаца беза школашка «Цхьаккха а тIехьавусаш хургвац» яхача девизагIара болам.

ТIеххьарча хана вайцига дукхагIа терко е баьинаб физически культурей спорти дегIакхувлара. «Телата бургаца» клуба приз яккхара йолча яхьашка дакъа лаьцар 12 эзар кIаьнко.

Комсомола керттерча гIулакхех цаI лоархIаш да юртарча школа йоакхо елга. Тешаме доттагIий хиннаб Грозне Октябрьски районеи Наурски районеи комсомольцех.

Ший болх бизза юрташкарча школашта шефство лелаяра тIаберзабаь лелабу комсомола Наурски райкомо. Комсомольцаша йоакхо ю школай материальни база тоаяра. хьинаре дакъа лоац всеобуча посташка, школаш тоаеча, хозьеча, хьехархошта квартираш хьалъеча.

Комсомольски организацей дикка дакъа бархI шерарча школашка да. Уж кIезига нах юкъе болаши эггара карегIа, опыт йоаца комсомольцаш чубоагIаши я. Царна новкъостал де деза.

Къаьстта терко е еза 7—8-чеи классашкарча дешархой. Комсомоле баха кийчлуш йола ха я цар яр. Из эггара а лоархIаменеи бехктохкаменгIеи йола, царех нах хула ха я, бакъда, цу гIулакха маIан массаза а дика дац воспитательаша.

• • •

Цул тIехьагIа пленума дока къашхой ден повестке оттадаш шоллагIа дош дувца болалу.

Доакъарий база чIоагIъярахи хьайбаш леладелга дIахо дегIадоаладарахи

«КПСС XXIV съезда решенешка хьежжа доакъара база чIоагIъярей хьайбай боахам дIахо дегIабоалабарей даькъерча областной партийни организаце декхарий хьакъехьа» КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIча пленумо баь соцам кхоачашбарах пленуме гулбеннарашка хоам бир КПСС обкома секретара **А. М. Дорохова.**

— Республика партийни организацешта, советски юртбоахмеи органашта, колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка, — аьлар нов. Дорохова. шоллагIча пленумо декхар оттадаьдар хIара боахаме эффективнегIа долча гIулакхий системагIа пайда а эцаш доакъара база чIоагIъяра хьайбаш дукхагIа дебара, хьайбайи оалхазарийи фу тоадара, цар продуктивность лакхъяра ларда тIа хьайбай боахам сихха дегIабоалабе аьнна.

Хьайбаш дукхагIа дебара, цар фу тоадара, хьайбай продукташ алсамъяхарах уж дукхагIа йоккарах, доакъара база чIоагIъяра пятилетка деррига шерашта лаьрхIа хIара районо оттаяь мероприятеш чIоагIйир пленумо, шоашца хьайбай боахам промышленни ларда тIа баккхара оттаяь мероприятеш а йолаш.

Парте дукххача горкомашеи райкомашеи колхозийи совхозийи партийни организацеша организаторски массово - политически болх чIоагI а баь хьайбай боахам дегIабоалабечеи доакъара база чIоагIъечеи цхьадола толамаш даьхад. ДукхагIдолча боахамашка укх шера эргаяьккхай дIаювча культурай структура, цхьа дIайиннча дукххача шерашка хьахула баьцаш, вIашагIъэзь злакобобовя культураш дукхагIа дIайийнай, доакъар кийчлеча хьалха латтача технологех шерра пайда эцилга Iалашдаьд.

Доакъар Iалашдара дешашта дукххача партийни, советски юртбоахамеи органашка хIанз дукхагIа теркам тIаухийт. 13 сентябрь хьатIакхоачаш республика колхозашкеи совхозашкеи дIадахача шера цу хана хинначул дукхагIа Iалашъяьй: йол 22 процент, ча 33 процент, силос — 24, баьца хьоар — 36 процент. Духхьашха кийчъяьй 36 эзар тоннага дIакхоачаш сенаж. Дукха йол кийчъяьй фо деттаж йокъаьхи прессаш еши. Баьца хьоар даккхара задани дикка тIеххкъачашъяьй Ачхой - Мартана, Наурски, Шелковской районий боахамаша.

ДIахо нов. Дорохова хоам бир республике механизированни хьайбай комплексаш хьалъярах, хьайбаш кIезиг • дукха тIаккхетарахи цар продуктивность лакхъярахи. Соахк укх ханаца нийсдича дулх доаккхилга 27 процент, лакхденнад, шура — 13, фуаш 15, тха — 13 процент. Цунга хьежжа духагIа ехкай хьайбай продукташ паччахьалкхенга а.

Цунца цхьана КПСС обкома шоллагIча пленума соцам кхоачашбара даькъе республика бIарчча хьайицача а.

Организаторски болх мелбаьча цхьайолча районашка гIулакхаш кхераме да. Иштта, масала, МалгIабика района боахамаша хьайбаш дебалга алсам ца даккхарал совгIа соахк цу хана хинначарца нийсдича 1 сентябрь тIаккхоачаш кIезигдалийтад доахани жаи. КIезигагIа хьахиннад Iаьсий, хьакхий хурскаш, Iоахарий. Дикка нойагIа дайнад доахан, жа, хьакхара.

Цу районе во латт доакъар Iалашдара гIулакх: 13 сентябрь тIакхоачаш йол Iалашъяра план 62 процент мара кхоачашъяьяц, ча— 79, силос — 19 процент.

Района боахамаш цIенхаштта тIехьадус дулх даккхарай дохкараш. Хьайбаши оалхазарийи дохкара шера план 54 процент мара кхоачашъяьяц.

Хьайбай боахам дегIабоалабара оттаяь мероприятеш кхоачашъеча доккхий гIалаташ хул Гудермесски района цхьадолча боахамашка. Из бакъду укх факташа: 1 сентябрь тIаккхоачаш доахан планагI алсамдаха лаьрхIа хиннача метте кIезигденнадар, цу даькъе деттаж дараш а долаш, хIаьта иштта кIезигъеннай хьакхарч, жа, оалхазараш. Фермашка дукхагIа довш къаст хьайбаш. Колхозашкеи совхозашкеи кIезига Iалашдаьд гIожа доакъари сенажи. ХIаьта кIоагашка елла силос эшачох 34 процент мара яц.

Кхы ла йиш йоацаш тIехьайисай район дулх дохкара: 13 сентябрь тIаккхоачаш шера план 54 процент мара кхоачашъяьяцар.

Хьайбай боахам дегIабоалабеча чIоагIа кхераме гIулакх эттад Сунженски районе. КIезигденнад колхозашка доахан. Района хьакхий дулх даккхара специализаци еш я, цхьабакъда из даькъа сихха дегIадоаладе дезача метта укхаза хьакхарч кIезигъяьй. Во вIаштIехьдаьккхад доакъар Iалашдара гIулакх.

Цига этта хьал колхозий култалду кадрай дисциплина лохъяларца, шоашта тIадиллача гIулакхагI бола бехктохкам лохбаларца кхетаде доагIа. Дукххача колхозий парткомаша хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара оттаяь мероприятеш чакхъяхара тIахьожам во лоаттабу, колхозни производства керттера дешаш къестадеча коммунистий лоархIам лакхбац.

Доакъар Iалашдечеи хьайбай помещенеш Iаьна кийчъечеи цIенхаштта кхоачамбоацараш да Шаьла района боахамашка. Парте районни комитет декхарийла я боахамий кулгалхоша, партийни организацеша шоашта тIадиллача гIулакхех бола бехктохкам лаьгIбаь хилара бахьанаш кIоаргеи массе оагIонгахьареи тахка а техка а болх тоабара мел эшар де.

Дукха ледарлонаш ю цхьайолча кхыча районашка а.

ХIанз а тIехьа лоха я хьайоаккхачеи паччахьалкхенга йохкачеи хьайбай продукце дикал, къаьстта Наьсарен, Шаьла, Грозненски районашка.

Теркам тIабахийта безаш да хIана тIехьа хьайбай помещенеш хьалъяра дешаш во латтилга.

Юрта боахама министерства, «Скотопром» треста, парте райкомашеи райисполкомашеи кхоачамболаш тIахьожам ца лоаттабари организаторски болх лерттIа вIаштIехь ца баккхари бахьан долаш геттара лохача темпаех хьалъю чуоттадаь доахан кхоабу комплексаш «Шалинский» Минеральный» совхозашка, хьаккхарчашта лаьрхIар Грозненски района Ленина цIерагIча колхозе, иштта Староюртовски фабрика а, кхыйола объекташ а. Проекташа мяххара уж хьал ца еш балхаш лоха дикал йолаш хьадарахи кхоачамбоацараш хулийтарахи даь хIама дац.

Доккхий кхоачамбоацараш да «Гипросельхозпроект» институто проектно - сметни документацеш кийчъеча. Лоха болаш бус хьайбаш леладеча фермашкарча балхашта механизаци яра боарам. Юрта боахама министерства геттара лохъяь уттаю балхашта механизаци яра планаш, хIаьта уж а кхоачашъеш яц.

Цхьайолча районашка эсала соахкарчул а лаьгIагIа лел бахача пахагара совдола хьайбаш а хьайбай продукташ а нийлга.

Доакъарий база чIоагIъярах хьайбаш леладелга дIахо дегIадоаладарен йола мероприятеш кхоачашъечара белгалдаьха кхоачамбоацараш, эггара хьалха, дукххача КПСС горкомаша, райкомаша, горрайисполкомаша, юрта боахама районни управленеша, колхозийи совхозийи партийни организацеша шоай болх боагIача кепара ца лелабарах латташ да. Юрта боахама министерства тIахьожам лоаттабац, колхозийи совхозийи балхаш юкъагIдувларна машар хул.

Дукххача партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша социалистически яхьа кIезига йоакхо ю. Дукххача боахамашкара гойтара агитаци къаенней, хьокхамий доскаш мичча хана а дагдага дехача дIаязду.

ХIанз юрта боахама, хьалхарча аргIанарча декхарех да Iан кхоачам хиллал доакъар Iалашдара еррига торонех бизза пайда эцар. Боккхача лоархIаме да хьалкхебаь хьажкIий, дуга хьувкъам цхьа килограмм ца юташ чуэцар, лоацача хана силоса дIайийна хьажкIаш, йол, дукххача шерашкеи цхьан шереи тIаювла баьцаш хьекха яхар. Хьагулъе еза шекара свекла лордаши, хьажкIий гIадамаши, гидуарий кортоши.

Хьайбашкара йоаккха продукци совъяккхара кхоачамбоаллаш пайда эцац республике кхачай отходех.

Доакъар Iалашделга санна хIана дац аьнна боккхача лоархIаме да из ханнахьа фермашта хьатIаозар, йолаш йолча доакъарий цехашта ремонт яр а, йоацача а кердаяраш хьалъяр а.

Хьайбаш леладелга дегIадоаладеча доакъарий база чIоагIъяр санна боккха лоархIам болаш да хьайбаш дебаделга нийса вIаштIехьдаккхари племенной балха боарам лакхбари.

Юххера а, доккха маIан долаш да юрта гIишлошъелга тIехьадусаш хилар дIадоаккхилга.

Партийни организацеш декхарийла я организаторски массово-политически балхий боарам лакхбе, хьайбаш леладераште юкъера социалистически яхь шерагIа йоаржае. Деррига низаш 1971 шера тIайийца социалистически декхараш толаме кхоачашдара оарцагIлаха.

Пренеех къамаьл даьча парте МалгIабика горкома хьалхарча секретара **Д. П. Саньков** шоай района яь критика нийса лаьрхIар.

Бакъ долаш белгалдаьд тха хьайбаш эшаденнилга, — аьлар цо. — Хьайбаш дукхагIа дебара йоккхий торонаш яр, — цхьабакъда оаха царех пайда-м эцацар.

Цун бахьан боахамашка кагий хьайбаш ца хилар да. Юкъера лаьрхIача хIара бIаь Iатта тIехьа 48 Iаса мара кхеданзар, бIаь жийна тIехьа — 71 аьхар. Цу тIа дерригача тайпара хьайбаш довлга алсамдаьлар. Цу гIулакхо кхерам чубоссабу.

Хьайбай боахам тIехьабусачара баккхара, эггара хьалха де дезар доакъара база чIоагIъелга да.

Укхаза кIезиг • дукха дIаювча культурай структура тоаяьй ялати дукха белокаш йола доакъара нонагIа хулийтаргдолча тайпара, дукхагIа дIайийнай люцерна. Из балха юкъиг мара яц. Де дезараш кхы а дукха да.

— Оаха техкад хIара боахаме латта гIулакхаш. Шеко йоацаш белгалъяь мероприятеш кхоачашъяра де мел эшар деш да, — дувц дIахо нов. Саньков. — Тхона юрта боахама министерствагареи «Сельхозтехника» объединенегареи новкъостал эш.

ДIадахача шерий халонаш теркал а еш Наьсарен районе хьалххе тохабеннабар фермашка эшаш дола доакъар Iалашдара. Иштта, масала, совхозашка доакъар Iалашлу бригадаш вIашагIъехкар, уж опыт йолча кадрашца чIоагIйир. Цох лаьца хоамбир укхаза Наьсарен районни юрта боахама управлене начальника **С. М. Сагова.**

— КПСС обкома шоллагIча пленумо белгалъяь мероприятеш, эггара хьалха доакъара база чIоагIъярах яраш а йолаш кхоачашъярах парте райкома бюрои къахьегамхой депутатий районни а, юртий а Советий исполкомийи заседанешка дукххаза совхозий, отделеней, бригадай кулгалхой отчеташка ладийгIад.

ЦIенхаштта теркам тIабахийтабар кердача технологех доакъар Iалашдара. ЙоагIача 1000 тоннана меттел районе 2585 тонн сенаж еллай. ЛийрхIачул цкъан ахаззеи тIех а йолаш фо деттаж йокъаяь 600 тонн йол Iалашъяьй.

ЛоархIаме да деррига Iалашдаь доакъар хьайбаша Iа доаккхаргдолча моттигашка дIатIаэза хилар. Бакъда, долаш дола доакъар хIанз а кхоачамболаш дац.

Боахамашка доакъар Iалашдара темпаш хIанз а лоха я, оттаяь планаш кхоачашъяц.

Доакъар Iалашдерий эттув хулийташ дац ер шу, царна духьала йоккхий халонаш йиттар. Цудухьа чIоагIа лоархIам болаш да доакъар Iоадара мел йолча резерваех бизза пайда эцилга. Совхозашка хIанз гидуарий кийнаш гулъю — уж Iанна лаьрхIа 900 тонн кийчъергья. Цул совгIа ялата лаьрхIа хьажкIаш чуэцача плантацешкара лордаш Iалашъю — уж 3500 тонн гулъергья.

КIезига дац тIехьадаха йиш йоаца кхыдола гIулакхаш а — хьайбаш сиха дебаш дац, къаьстта нана дараш, хьайбай продуктивность лоха я. Кхыдола кхоачамбоацараш а, къоастаянза проблемаш а кIезига яц фермашка, къаьстта племенной болх вIаштIехьбоаккхача.

Сунженски района къахьегамхой а, цу даькъе хьайбий леладераш а, яхь лелаяра даим хьокхам телаш бар, Хала хете а, хIанз из район цхьадолча доархIамеча хьокхамех тIехьаюсаш я.

КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара **К. П. Аристова** дийцар хаоттама хьалаш аьттув хулийташ доацилга, укх шера района боахамашта духьал йийнача халонех. Цудухьа цу гIулакхо дIадех организаторски болх чIоагIбелга, еррига резерваши торонаши учете хьацилга.

— Хьайбашта доакъар Iалашдара халонаш нийсъенна яле а,— аьлар нов. Аристова, — Доала хIама ду оаха дулх, шура, фуаш, тха дохкара паччахьалкхен заданеш кхоачашъяра.

Керттера сагото доакъар дукхагIа Iалашдарах латт. Районе духхьашха 8132 тонн сенаж кийчъяьй. Из дика да, бакъда гIожа доакъари силоси кIезига Iалашъяьй. Концентраташ а яц тоъаш.

Уж хала хьалаш гуш йолча парте райкомои юрта боахама управленеи керда резерваш лахара эшар ду. Районе 2100 гектара тIа кени кенаца эзь горохи дIайийнай. Уж дегIаярга диллача цига тIахецаш хьайбаш кхабеш цхьацадолча даькъе сенаж кийчъеи йиш хургья. ШозлагIа дIайийна культураш нийлхьеннача тIабийцаб кени, кхыйола доакъара культураши.

Деррига дой-хьогI фермаш Iана ханнахьа кийчъяра, цу деша хIанз керттера теркам тIаухийт парторганизацешеи колхозий правленешеи. Районе хьайбай помещенеши доакъар кийчду цехаши кийчъяра бутт ха юлаш кхайкарал даьд.

ТIагIертта къахьега дезаргда сунженций, тIехьабусачарна юкъера хьа а баьнна хьалха латтарий мугIаре дIаоттара.

Кхыча районашка санна, Грозненски района колхозашкеи совхозашкеи чIоагIа хьаллаьцар «Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК баь соцам. Кхашкеи фермашкеи денгара денга шерагIа яржаш латт яхь доагIача тайпара Октябрьски цIейна накъадахара. Даьхен дикагIа дола совгIат хургда пятилетка хьалхарча шера тIайийца социалистически декхараш, цу даькъе хьайбаш леладераша нийцараш а толамца кхоачашдойя. Цудухьа геттара лоархIаме да фермашка шортта дика доакъар Iалашделга.

Боахамашка белгалъяь мероприятеш кхоачашъярах, цу даькъе хьайбай боахама доакъара база чIоагIъярах оттаьрех а. дийцар Грозненски райисполкома председатела **Т. М. Эсенбаевас.**

Доакъар дукхагIа Iалашдаран пун дикал лакхъяран дола дешаш къоастадеш керттера лостам ялаташ дувча лаьттай структура тоаяран доакъара культурай хьувкъам лакхбаран тIаберзабаьбар, аьнна — белгалдир цо.

Цо йоалаьча цифраша хьагойтар цу даькъе дукха даьга, иштта цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар а.

— Оаха кхетадаьд, хий дехкача лаьтташка хьажкIаш кIезигагIа дIае даьнналга доккха гIалат хилар, хIаьта из тоадергдала оаха.

Бобови культураши царца эльрани дукхагIа дIаеро доакъарцара белажаш совъяха торо хилийтай. 1972 шера а цкъа дIайийча дукххача шерашка тIаювла баьцаш, горохаца эбаь кени, иштта вIашагIъэзь кхыйола культураши дукхагIа дIае лаьрхIад.

1972 шера лаьрхIа тIайийца декхараш кхоачашдара эггара чIоагIагIа къовсам лоаттабе беза ха хьатIаэттай. Хьайбай продукташ йохкарга диллача хьокхам гойташ ба «Ермоловский» совхозеи «Советская Россия» колхозеи къахьегамхой, Октябра 54 шу дуза ха хьатIаотталехьа дулх, шура, фуаш, тха дохкара шера заданеш кхоачашъе гIерт уж. Нов. Эсенбаевас хоам бир хьайбай фермай болхлошта духьал уттача халонех, хьайбай комплесаш хьалъяра теркам тIаухийташ йоацача юрта боахама министерствах раьза йоацаш дийцар цо.

КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара **А. А. Чайкина** белгалдаьккхар Гудермесций адресагIа яьча критика парторганизацешта, боахамий кулгалхоштеи специалисташтеи, берригача района юрта боахама къахьегамхошта новкъостал дергда шоаш балха нийсденна кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха, хьайбай боахам дегIабоалабара белгалъяь мероприятеш кхоачашъелга вIаштIехьдоалийтаргда, аьнна.

Боахамашка. — белгалдаьккхар цо — хIанз мел эшар ду дулх даккхаран дохкаран тIехьадусачара далар духьа. Из лоархIаме болх шоай тIахьожама кIала лаьцаб партийни организацеша. Еррига халонаш эша а яь заданеш кхоачашъе лаьрхIад.

Гуйре — юртарча къахьегамхой чуннна болх бе беза ха я. Хьайбаш леладераш доахан дикагIа кхабарцеи царна ду гIулакх тоадарцеи дулх дукхагIа тIаккхетийтеи шура тIех яккхеи, фермаш Iанна кийчъе гIерт.

Цу юкъа лаьтташ леладераш хьувкъам чуэцаш ба, тIагIертта доакъар Iалашдешше а тIадоагIача шера кхебергболча хьувкъама лара йоллаш боахк.

Низ тIабахийта къахьега деза дуга кхедерий. Цар декхар балхаш дика вIаштIехьдаьха ханнахьеи ца боабеш кхебаь хьувкъам чуэцилга да.

Нов. Чайкина тешам белар, района боахамаша юртбоахама шу толамца чакхдоаккхаргхилара.

• • •

Дийцача дешаех лаьца шерра соцам тIайийцар пленумо.

СОВЕТСКО-ЮГОСЛАВСКИ ЗАЯВЛЕНИ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

ОагIонаша данза даргдоацаш лерхI шоай мехкашка социализми коммунизми хьалъяра хьалхеделаеш йола партеш хиларах тарра КПСС-ан СКЮ-нен юкъера доттагIала тIехь леладу гIулакхаш цу ларда тIа дIахо дегIахкхувлилга а шин партена, суверенни йолча шин пачхахьалкхенна юкъера гIулакхаш миштад хьахьоккхаш бола тешам чIоагIбелга а.

Шаккхе а оагIув хьаллоацаргдолаш я шин оагIонна юкъе лелача гIулакхийн гIарахьарча политикан дешай хьакъехьа КПСС-ен СКЮ-ен, СССР-ен СФРЮ-ен тайп-тайпарча боараме бола викалаш каст-кастагIа вIашагIа бетталуш, вIаши дагабувлга, консультацеш елга. ОагIонаш тешаш да дувцар дикагIа вIаши кхетадара а вIаши гIулакхаш леладара а цо гIо дергхиларах.

КПСС-ан СКЮ-нен юкъерча партийни бувзамий практика теркал а еш, партийни делегацеш дукхагIа дIа-юха ухийтаргья, партийнии Iилмай учрежденеша вIаши леладу гIулакхаш чIоагIагIа могадергда, хIаьта иштта моттигерча партийни организацей контакташи бувзамаший дегIадоаладергда.

КПСС-ен СКЮ-си гIо дергда СССР-ен СФРЮ-ен вIаши леладу гIулакхаш политически, экономически доакъошка, хIаьта иштта Iилма, техника, культура сферашка мамогга дегIадоаладара.

ОагIонаш тешаш да СССР-ен СФРЮ-ен вIаши леладу экономически Iилма-технически гIулакхаш, шин оагIорахьарча а хIаьта иштта дукхача оагIорахьарча а ларда тIа, СФРЮ-нен Экономически ВIаши новкъостал дара Совета юкъерча договоралерда тIа вIаши леладу гIулакхаш юкъе а долаш, шердаран кIоаргдаран эша йоккхий торонаш йолаш хиларах. Советско-югославски экономически отношенеш дIахо а дегIайоалаяра керттера лостамаш да товарооборот, производствана вIаши пайдане йола кооперировании, специализации, хIаьта иштта проектнии тохкамен балхаш, къаьстта хIанзара Iилма-технически прогресс къоастаераш, шердар. Цунца дувзаденна оагIонаша къоабалду СССР-ен СФРЮ-ен 1971—1975 шерашка соглашени яр. Шинна а парте данза даргдоацаш лерхI СССР-ен СФРЮ-ен вIаши леладу экономически гIулакхаш сихача темпашца дегIаухаргдолаш гIулакх дар.

ВIаши экономически Iилма-технически гIулакхаш леладара правительствашта юкъера комитети шинна а оагIон йоагтIаш йола боахама органаши организацеши хьожаргья экономически отношенеш эффективно а сиха а дегIаахара йолча ерригача торонашка, динза даргдоацар а дергда.

КПСС-ен СКЮ-си белгалдоаккх кепайоазон, радио, телевидене, культура, искусства даькъе вIаши бувзамаш хилара ларда, тIа гIулакх дIахо а дегIадоаладар лоархIаме хилар. Цар лерхI йоккхий торонаш йола массовой информаце средстваш СССР-ен СФРЮ-и халкъаша вIаши лархIар а доттагIал а чIоагIдара хьаштий духьа гIо де дезаш, из де деза шинна а мехка социализми коммунизми хьалъеш деш доле хIамаш объективнии дикадар хилча ловши дувцара наькъаца.

ОагIонаша боккха лоархIам бу СССР-ен СФРЮ-и къахьегамхой юкъарчал доацаш вIаши дIа-юха ахара. шинна а мехка халкъий вахар дикагIа кхетадара а довзара а профсоюзи, кагирхой, кхалнаькха, туристически, спортивни, кхыча дукхя нах юкъеболча организацеша вIаши леладу гIулакхаш дегIадоаладара.

II

Чоалхачен вIашдухьалеи долаш латтача хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала керттера башхало машара, прогресса, социализма низаш лакхлуш хилара тIера хьайоагIа КПСС-и СКЮ-и. Цунца цхьана дуне социальни эргадаккхара процесс юхаоза, кортамукъеи шоай лоIамеи хилара халкъаша лоаттабу къовсам соцабеше гIерташ хилар мелдеш яц реакци.

Империализма низаш гIерт халкъашта доал де, уж экономически а политически а карадига, колониализми неоколониализми лоаттае а чIоагIъе а, кхыча халкъий чурча гIулакхашта юкъе лелха, уж гIерт халкъаш доацадара капиталистически система лоаттае а общественни прогресс юхаоза а. Иштта йола политика я дунен халкъашта юкъера кхоъкам, локальни тIемаш, дерригача дунен тIара машар чIоагIа ца хилар халданза хьахула бахьан.

Цу хьалашка дагалаттар социализми коммунизми хьалъяр долча, империалистически гIозараш де гIертача агрессивни гIулакхаш та духьал, машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи лораяра тIехьарча, халкъаш кортамукъа а шоай лоIаме а хилара, халкъий социальни прогресса тIехьарча къовсама хьашташ долча дерригача мехкий хьашташ вIашагIкхеташ да.

КПСС-ен СКЮ-и боккха лоархIам бу машара, халкъаш кортамукъа а шоай лоIаме а дегIахийтар духьа коммунистически болхлойн партеша къамаш-мукъадахара боламца, дерригача прогрессивни низашца цхьана гIулакхаш леладелга мамогга дегIадоаладара.

Советски оагIоно хьаллоац тIема блокех дIа ца кхийттача мехкий политика антиимпериалистически лостам, цунца дувзаденна дика мах а бу машари дунен халкъаша вIаши леладу гIулакхаши чIоагIдеча, колониализманеи неоколониализманеи духьал, шийлоIаме хиларан социальни прогрессан тIехьа халкъаша лоаттабеча къовсаме цун болча лоархIама.

Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи Iалашъяр духьа мехкашеи халкъашеи шерра а цхьатарра бокъо йолаш а вIаши леладу гIулакхаш дегIадоаладара тIехьа я СССР, СФРЮ, КПСС СКЮ. Шоай политикаца цар тIехьа тIайоагIача хана а хьинаре новкъостал дергда дунен халкъашта юкъерча отношенешка пачхахьалкхенаш цар общественни строяга хьежа доацаш машаре яхара принципаш чIоагIъяра.

Дунен шоллагIа тIом хиннача шерашка вIаши хинна тIема доттагIал СССР-ен СФРЮ-и халкъашта дищ ца луш дагалатт, цун традицеша чIоагIду дерригача дунен тIарча машара, дунен халкъаша вIаши гIулакхаш леладара, кхерамзленна тIехьа къовсам лоаттабе Советски Союзи Югославии кийча хилар.

Фашистски захватчикашта духьал лоаттабаьча къовсаме геттара дукха нах байна, зе-зулам даьнна Европа ши пачхахьалкхе шоаш хиларах тарра СССР-и СФРЮ-и чIоагIа хьаштдолаш я Европе чIоагIа машар оттара, Европа кхерамзлен тешаме система хьаяра. Цар раьза а хинна белгалдоаккх кхоъкам мелбалара процессаш Европе хьахулаш хилар, тIом хинначул тIехьагIа социальнии политически хувцамаш реалистически лоархIаш хилар, мехкашта юкъе долаш дола доазонаш тIаэцар, СССР-и Польски Халкъа Республикаи Германе Федеративни Республикаца даьча договорий дика мах а беш, уж сихагIа чIоагIдара тIехьа долаш дувц оагIонаша. Европера хьал лертIададаккхара новкъа баькхха боккха гIа хилар Малхбузен Берлинах доагIача дешай хьакъехьара соглашени. Европера хьал дIахо а тоадара лаьохIа еш я дукха ха ялалехь хургйола кхерамзленна вIаши гIулакхаш леладарен дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани.

Советски Союзи Югославии Балкански ах гIайрен тIа тешаме машари кхерамзлеи чIоагIъяра оагIонгахьа я. Цун лоархIаме гIулакх хургдар Балканаш ядерни герзах мукъайола зона я аьнна дIакхакадарах.

КПСС-ен СКЮ-и хьдда харпахьа лоархI США-си цар союзникашеи Индокитая халкъашта духьал еш йола агресси. Цар хьаллоац вьетнамски халкъа, хIаьта иштта Лаосеи Камбоджаи халкъаша лоаттабу турпала къовсам, тIехьа а ца тетташ, доазонаш а ца уттадеш США-и цар союзникийн тIема низаш Индокитаера арадахар чIоагIа хьадехаш а я.

СССР-ен СФРЮ-си чIоагIду израильски агрессех хьахиннараш дIадахара тIехь, Израило дIалийца территореш мукъаяхара тIехьа Iарбий халкъаша лоаттабу къовсам шоаш хьдда хьаллоацаш хилар. ОагIонаш тIехьа да 1967 шера 22 ноябрера Кхерамзлен Совета резолюци йизза кхоачашъяран Палестина Iарбий халкъа законагIа йоагIа бокъонаш юхаметтаоттаяран. Гергарча Малхбоален дош политически къоастадаь вIаштIехьдаккхаро цу ерригача районе тIема кхоъкам дIабаккхара. къаьстта аьлча, Средиземни форд ах машареи вIаши доттагIлен гIулакхаш леладарен форд хьабара эша хьалаш хьадара гIо дергхилара уйлаш цаIаш я цар.

СССР-ен СФРЮ-си данза даргдоацаш лерхI машареи дунен халкъашта юкъерча кхерамзлени инструмент хиларах тарра ВIашагIкхийттача Къамий Организаце лоархIам лакхбелга. ВIашагIкхийттача Къамий Организаце Устав дувцилге йоацаш кхоачашделга, ООН-а универсальность хулийтилга. Уж тIехьа да Китайски Халкъа Республика законагIа йоагIа ООН-ера бокъонаш юхаметтаоттаяра. Германски Демократически Республикеи Германе Федеративни Республикеи цхьан ханна ООН-е дIаэцара. Корейски Халкъа-Демократически Республика хьакъехьа ООН-е лелаю дискриминационни политика сихагIа дIаяккхара.

Укх тIеххьарча шерашка шIенхаштта карагIдаьнна дика хIама да герз хьадара доазув оттадеш дунен халкъашта юкъе дукха договораш яр. СССР-ен СФРЮ-си тIагIертта данза даргдоацаш лерхI герз дIадаккхара новкъа дIахо а практически гIулакхаш кхоачашдар, эггара хьалха дукха хIама хIалакдергдола герз — ядерни, бактериологически, химически герз ца магийтар.

Герз дIадаккхарах кхоъкам мелбарен дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадарен политика материальни ларда а лоархIаш, СССР-ен СФРЮ-си оттаде ха кхаьча лерхI Европера тIема низаши герзаши кIезигдарах дола дош. Советски Союзой Югославеи пайдане лерхI пхе ядерни пачхахьалкхен совещани яр. Герз дIадаккхара хьакъехьара Дерригдунен конференци яра тIехьа я уж.

СССР-ен СФРЮ-си дIадех колониализмах юхе мел дисар дIадаккхар. Цар хьдда хьаллоац шоаш кортамукъеи шоай лоIаме хиларан тIехьа, империализманеи неоколониализманеи духьал Азе, Африка, Латински Америка халкъаша лоаттабу къовсам.

КПСС-и СКЮ-и чIоагIа тешаш я шин партеи шин мехкои вIаши леладу гIулакхаш дегIаахар СССР-ен СФРЮ-и халкъий оалангарча хьашташа маяххара хиларах. Нахах лаьш беш хиннача фашисташта духьал лоаттабаьча турпала къовсаме чIоагIденна СССР-ен СФРЮ-и халкъий доттагIал цаона карагIдаьнна мах баь варгвоаца хIама ла. КПСС-ен СКЮ-си долла хIама дергда шин мехка халкъий доттагIал халданза чIоагIдара, из СССР-ен СФРЮ-и машар а социализм а бахьан лоаттабеча къовсаме цунах пайдане фактор хилийтара.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь Л. И. БРЕЖНЕВ.

Югославе социалистически Федеративни Республика Президент, Югославе коммунистий Союза Председатель ИОСИП БРОЗ ТИТО.

Белград, 1971 шера 25 сентябрь.

ХIара шу массаза доал кIезигагIа юс Польски Халкъа Республика геологически карта тIа тахканза йола моттигаш. Къаьстта йоккха терко ю укхаза мехка къулбехьара мехкдаьттен Iалама гази йоалла моттигаш лахара. ХIанзалца Польше, 7 районе дора мехкдаьтта лахара балхаш. ХIанз Польша территоре диъ даькъах кхаь даькъа тIа тохкамаш сейсмически хьисапе деш да.

Польски специалисташта уллув къахьегаш я советски геофизикийн бурувдеттарийн группа. Цул совгIа Советски Союза Халкъа Польше кхухьийт 5 эзар метр кIоарга бурув тохара лаьрхIа йола оборудовании Iилма-тохкама аппаратуреи. Укх шера, дерригa а дIалаьрхIача, 110 километр кIоарга бурув тоха лаьрхIад оттаяьча планагIа.

СУРТА ТIА: инженерш Чеслав Герула а, Станислав Герула а скважине бурув тохара процессага хьожаш ба.

ЦАФ—ТАСС сурт.

ОКТЯБРЕРА ХАОТТАМ

Дукхача шерашта йолча даннеех Нохч-ГIалгIай АССР-е октябрь бетта фецара температура 10—12 градус йIовхал йолаш хул. Фецара эггара тIехйола температура 30—32 градус йIовхалга дIакхоач, хIаьта эггара лохера температура цхьацдолча шерашка 1—3 градусага дIакхоача шелал отташ нийслу.

Укх шера СССР гидрометцентра сведенеех Кавказа малхбоален оагIорахьа бетта юккъера температура 8—10 градус хила тарлу. Хьалхарча декаде фецара температура бийсанна 8—12 градуси дийнахь 18—23 градуси йIовхал хила мег. ШоллагIча декаде бийсанна 5—10 градусагара 0—4 градус шелалга кхоачаши дийнахь 10—15 градусагара 5—10 градусага кхоачаши температура отта мег. КхоалагIча декаде температура бийсан 4—8 градусагара 7—12 градусага кхоачаши дийнахь 8—13 градусагара 15—20 градусага кхоачаши лаккхъяла тарлу.

Бетта хулача йоачана чий 30—40 мм, цхьацйолча моттигашка 50—60 мм хила мег. Цкъаза сийрда а йоалаш, юкъ-юкъе хувцалуш кхаьла ха отта тарлу. Цхьацйолча моттигашка лоацача хана догIаш делха мег, хIаьта шоллагIча декаде дуIаш дола догIаш. Хьалхарчеи кхоалагIчеи декадашка цхьайолча моттигашка бийсани Iуррен дохк увтта мег.

ШоллагIча декадеи кхоалагIча декадеи дукхагIа йолча хана 7—9 м. сек., цхьаццадолча деношка 10—12 м.-сек., сихха малхбузера, къилбаседа-малхбузера мух хьекха тарлу.

• • •

Тахан хувцалуш кхоаленаш а йолаш, йоачан а, йоацаш, гIийло мух а хьекхаш, фецара температура республике гIолла 21—26 градуси Грозне 23—25 градуси йIовхал а йолаш ха отта тарлу. ДIахорча шин дийнахь хувцалуш кхоаленаш а йолаш, догIа а делхаш, цхьацйолча моттигашка дохк а отташ, хувцалуш лостамаш дола, гIийло, боарамагIа кхоачаш мух а хьекхаш, фецара температура бийсанна 10—15 градуси дийнахь 18—23 градуси йIовхал а йолаш ха отта мег.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

Белград. Халкъа музей.

В. ЕГОРОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ЮГОСЛАВСКИ ХЬАЛХАРЪЯР

Крашко яхача моттига уллув Сава яхача хин аьрдехьарча йистеэри уллача ара хьалъергья Югославе хьалхара атомни электростанци. Югославски малхбузен районашка хьакхотаенна яда дукха а промышленни предприятеш. Царга дIайода электроэнерги хIара шу массаза доал совъювл. ХIаьта цигарча хишкара гидроэнергетически патенциал дукхагIча даькъе пайда эцаш я. Телловой электростанци хьалъе тарлургдолаш гарга гIолла моттиг яц кхоачамхиллал кIор боаллаш. Цудухьа цига хьалъе лаьрхIад атомни электростанци, цунца цхьан атомах электрически ток йоакхаш пайда а эцаргбола юхьиг дIайолае а. Цун низ 600 эзар киловатт хургба ГIишлон балхаш дIадоладе лаьрхIад хьатIадоагIа шу юкъе кхаьчача Крашкона кхо километр гаьна уллача эри ара, хIаьта хIанз хургйолча югославски атомни энергетика духьашхарчун технически проекташ къоастаеш я. Из хьалъергья хорватскии словенскии гIишлошъеча организацеша цхьана.

Д. АЛЕКСАНДРОВ. (ТАСС).

Къахьегами капитали

ЛОНДОН. Мадрида гIишлошъеча пхи эзар гаргга волча болхлочо забастовка йолаяьй. Алапи лакхдайта, къахьегама хьалаш тоадайта, профсоюзашта кортамукъабаккха гIерт уж. Цунах хоам бир Рейтер яхача агентствас. Забастовка яьча даьхкача кхерамзлен низаша забастовка ераштa топаш йийттар. 33 шу долча болхлочоа Педр Татинона лергволаш топ а кхеташ.

РИМ. Варес яхача провинцерча «Картьера витамайер» оалача предприятей 1600 совгIа волча болхлочои гIулакхерча сагои забастовка дIакхайкаьй. Цар дIадех алапи геттара чехка а массе хана ханнахьа а хьателар. Болх ца беш сацийта решени йир къахьегамхой собране мехка эггара йоккхагIйолча кхаь профцентра—къахьегама Ерригъюкъарча итальянски конфедераце, къахьегамхой профсоюзий Итальянски конфедераце, къахьегама Итальянски союза викалаша дакъа а лоацаш.

БУЭНОС-АЙРЕС. Дийнахьбус дIакхастаргйоацаш сецай транспорт городе Росарио. Аргентина цу йоккхача промышленни центра водителаша 24 сахьата йола забастовка яьй. Забастовка ераша дIадех алапи лакхдари бокъо йоацаш балхара дIабаьха шоай новкъостий балха юхаоттабари.

ХЕЛЬСИНКИ. Хамина яхача фински городе забастовка дIакхайкаьй порта докераша. Забастовка дIайолаеннай къахьегама хьалаш тоаде аьнна болхлоша дIадехар администраце кхоачашде ца тигарах.

(ТАСС).

США. 17.000 Салтечои полицейскешеи, вертолеташа новкъостал а деш, топаш а етташ тоIайир Нью-Йорка штата къилбаседа-малхбузехьа уллача Аттикерча каторжни набахта воаллача 1.200 саго хьоаьь бунт. Даьча тIеххьарча хоамех цу ловна юкъе 28 тутмакх вийннав. Уж гIовттаро лоархIамегIа дола бахьан расизм я. Набахтара дукхагIбола тутмакхаш — Iаьржабараш, хIаьта набахтен болхлой — кIайбараш, царех дукхагIбараш расизмаца шоа чIоагIбенна ба.

СУРТА ТIА: лийца боахкараш та таIазар даьчул тIехьагIа набахтен коара нувхаш дIайоахаш ва полицейски.

ТАСС телесурт.

ОККУПАНТАШ—ОЛЬСТЕРА ЛАЬТТА

«Хетаргахь, хьо раьза ва английски эскаро Ольстера леладеча гIулакхашта, уж хаттараш деш хьай корта хьовзабе безам а бац. Цхьабакъда шеко йоацаш да цига низаш дареи гоамал латтареи бахьан духхьала эскар хилар. Английски эскаро юха а шийна хьатIанийцад оккупантий традиционни гIулакх, къаьнара порядок гучахьа лора а еш». Иштта дола письмо кхаьчар кIиргIа цкъа арадоалача лондонски «Экономиста» редакце Къилбаседа Ирланде английски салташа бокъо йоацаш деш дола низаш нийса да яха дукха статьяш араяьхачул тIехьагIа.

Английски буржуазни кепайоазув Къилбаседа Ирланде католикех болча бахача наха эскаро деш дола низаши боабу нахи католикаш шоаш лорабара данза даргдоацаш ду гIулакхаш хилалар нах дIатешабе гIерташ чIоагIа хьувз «Эскар сатийна да», «Дисциплина тамаше лакха я», яхаш язду газеташа. английски салташа мадоагIара шоай декхар кхоачашдеш хилар мога а деш. Бакъда моттигерча а хIаьта иштта кхыча мехкашкарча а кепайоазон корреспонденташа гулдаьд оккупанташа бокъо йоацаш низаш деш хиларах дола шеко йоаца бакъдараш. Итташ боабаь, бIаьш човнаш хинна, геттара дукха лийца, цIа доацаш биса эзараш нах, миллионий лоархIам бола зенаш — иштта я «порядок оттаеш» английски эскаро даьча гIулакхий результаташ.

Английски эскаро низаш деш деча гIулакхо Къилбаседа Ирландехь католикех бола нах бизза хоадабир Фолкнера моттигерча правительствах. «Морнинг стар» газето яхачох, Ольстере англичанаша лелаеча политиках бола тешам бизза ба а байна, католикий хьал тоадеш цхьаккха реформа хург ца хиларах тийша а тийша, «ший кхел ший бе а елла, ший кхоане ше къоастае лаьрхIад» католически общинас.

Ольстере хIанз 13 эзар гаргга английски салте ва, цига да 19 доккха эскара дакъа, бронетранспортерий ши полк, 11 пехотни батальон, 6 артиллерийски, саперни, бронетанкови полк юкъе а йолаш. Бакъда эскара эксперташа йоах из низ а кIезига хургба, къаьстта хIанзара кризис граждански тIемага йоале хIаьта а, цар-цIенхаштта лох эскар цкъан ахаззен дукхагIа дара торонаш.

Английски военщинас ший керттера моастагIий лерхI католикех. Уж кхерабара сихха нах лийцар, Къилбаседа Ирланде наькъашкеи городий улицашкеи ха деш я бронетранспортераш, царна хьожаду резинеи дашеи пхоьч. «Си-эс» газ. Шедолчо хьахьокх Хита английски правительствас Ольстерча британски эскарах цунах шийла хьалхагIа хиннараша Кипре е Кене цох тарра дола колониальни тIемаш деча ийщача тайпара пайда эцаш хилар.

Английски салтий шоаш а болабеннаб, сих ца лой а, шоаш «машар беш» деча гIулакха къизал кхетам боаца хIама долга кхетаде. Ирландски королевски рейнджерий мугIарашкара веддача мугIарерча Десмонд Пирсона аьлар английски эскара леладеча зуламашта юкъе дакъа ца лацар духьа ведар со. Английски салташа леладеча зуламашта юкъе дакъа лоацаш хила кхы маганзар цунна, шийи хила йиш йола цаI мара боаца никъ а лехар — цIаккха дIакхетаргвоацаш эскарах хадар.

ТIа-тIа дукхагIа хул Лондона колониальни политиках хьакъестаташ бола нах. Из бакъдеча дукхача масалех цаI да цхьан белфастски хирурга даьр. Дунен шоллагIа тIом болча хана шийна денна хинна дерригa совгIаташ хьагул а даь, оборона министерстве дIадахьийтад цо, «Къилбаседа Ирланде салташа леладу гIулакхаш бахьан долаш английски эскарца дувзаденна мел дар из бахьан чIоагтIа эхь а хеташ, гоама а долаш хоададе безам ба са... Нах лувцачареи лийцараштa еттачареи дIайолалу фашизм» аьнна письмо дахьийтар цо царна.

В. ДОМОГАЦКИХ. (ТАСС).

ХЬАЖА, ЛАДУВГIА

ТЕЛЕВИДЕНИ
28 сентябрь

18.05 — Кагирхойи вахача гIулакх дари (гIалгIай меттала). 18.20 — Телевизионни кердадараш (гIалгIай, эрсий меттала). 18.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.55 — Киножурнал. 19.05 — «Старт» Телевизионни спортивни журнал. 19.55 — Шоана, бераш. 20.20—Шамхалов. «Марнана». Нуралилова цIарагIча театра спектакль (нохчий меттала).

РАДИО:
28 сентябрь

6.30 — «Юрта Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттами, музыкальни антракти. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — СССР-а халкъий ашараш (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — «Бераштa Боткина лазар хилар» яха лора беседа (гIалгIай меттала). 9.30 — «Саг ехар» яхача Музаева дувцарах йола инсценировка (нохчий меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Пятилетка хьалхара шу. Промышленноста болхлошта (нохчий меттала) 16.20 — «Закона лоархIам — закон кхоачашданза даргдоаца хьал да» яха беседа (эрсий меттала). 16.35 — Ашараш. 16.45 — «Вай индустриальни мохк» (эрсий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала) 18.14 Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала) 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
29 сентябрь

18.05 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.30 — Хоамаш, реклама. 18.35 — Киножурнал. 18.45 — «Деза сагIат». Осмиев Хьамзата творчествах (гIалгIай меттала). 19.25 — Футбол. 20.15 — Шоана, бераш. 20.30 — Футбол. 21.15 — «Из цаI дIавахар» яха художественни фильм (шоллагIа сери).

РАДИО

6.30 — Къилбаседа Кавказа халкъий симфонически халхарий концерт (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттами музыкальни антракти. 7.00—Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва 8.15 — Передачай программа. 8.28 — «Атеисташ тIалеташ ба» яха беседа (гIалгIай меттала). 8.40—«Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 9.00—Москва. 9.15 — «Партийни организаце отчеташи хоржамаши» яха корреспонденци (нохчий меттала). 9.30 — Халхара ашараш (эрсий меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Пропагандист» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.20 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 16.35 — Пятилетка боаха гIа. Промышленноста болхлошта (гIалгIай меттала) 16.50 — Ашараш. 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала) 18.40 — Москва. 19.30 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 20.00 — «Даймехка музыкальни вахар» яха радиожурнал (нохчий меттала). 20.30 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культураи промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул Ленина 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции. 7/84.

СФ05211. Заказ № 9064.